

ŽIVLJENJE IN SVET

ILUSTROVAN
TEDENSKI
OBZORNIK

UREDNIŠTVO
IN UPRAVA
V LJUBLJANI
KNAFLJEVA 5

3. MARCHA * 1935 * KNJIGA 17. * ŠTEVILKA 10.

POŠTINA PLAČANA V GOTOVINI

ŽIVLJENJE IN SVET — ilustrovan tedenski obzornik

Izhaja ob nedeljah ter stane na leto (dve knjigi) 80 Din, za pol leta (ena knjiga) 40 Din, za četrť leta 20 Din, mesečno 8 Din. Posamezni zvezki se dobivajo po 2 Din

Naročnina za inozemstvo: ITALIJA: četrťletno 8 lir, polletno 16 lir, celoletno 30 lir. FRANCIJA mesečno 4 franke. ČESKOSLOVAŠKA mesečno 6 kron. AVSTRILIJA mesečno 1 šiling. AMERIKA IN OSTALO INOZEMSTVO letno 1½ dolarja

UREDNIŠTVO IN UPRAVA v Ljubljani, Knaflijeva ulica 5
TELEFON št. 3122, 3123, 3124, 3125, 3126. ŠT. HISNEGA TELEFONA 905

UREDNIŠTVO NACELNO NE VRACA KOKOPIŠOV

UREDNIK IVAN PODRŽAJ

VSEBINA ŠT. 10:

Primarij dr. Mirko Černič: STEBRI SODOBNE KIRURGIJE (1) — Ivo Lapajne: LEDNA DOBA V JUGOSLAVIJI — Dr. Anton Debeljak: PO SINJI ADRIJI (10 — Dr. Venzmer - rb: KAJ JE PREHLAD? — NAJSTARŠI ZAVEZNIK ANGLIJE (k) — NAFTA RASTLINSKEGA IZVORA — Ludvik Mrzel: ZGODBA O FLORJANU SAPOTNIKU (4) — Essad beg: ZAROTA ZOPER SVET (10) — Jean Perrigault - nj: MED ZADNJIMI KRALJI MALIKOVALCEV (4) — MALO ZNAN GLODALEC — STRAŠNA BILANCA SVETOVNE VOJNE — IZ LITERARNEGA SVETA (En avtor: trije kritiki, ob Šorlijevih »Blodnih ognjih« v ljubljanski drami - Iv. Podržaj — Dva Dantejeva verza - n — Nove knjige in revije) — TEHNIČNI OBZORNIK (Elektrika v poljedelstvu - tma ☛ Elektronski teleskop) — ČLOVEK IN DOM (Preprostost in udobnost v opremi) — SAH (Mednarodni turnir v Moskvi - Br — Problem) — ZA BISTRE GLAVE — Na platnicah: HUMOR — KRIZALJKA Z OBRATNICAMI (Crassus) — ANEKDOTE

Slika na ovitku: Filmska igralka LILIAN HARVEY

Naslovná slika: M. GASPARI: KURENT

V prihodnjem zvezku »ŽIVLJENJA IN SVETA« bodo izšla nadaljevanja in prispevki:

Stebri sodobne kirurgije — Po sinji Adriji — Zarota zoper svet — Med zadnjimi kralji malikovalcev — Ivo Šorli: Popravljená suknja — I. Košťál: O legatu ali podhujku — D. Vlad. Travner: Abesinija — A. Kappus: Mara I. dr.

Nadalje so pripravljene za tisk naslednji prispevki:

I. Košťál: Blumenbach (1832) o Slovenceh — A. Debeljak: Biblija v 200 jezikih — Ludvik Kuba: Ugasla paleta — Kako so si predstavljali svet — Šepetalni svodi in še kaj — Prostor in razsvetljava — Govoreča luč — Telegrafon — Kopalnica — Elektronka za istosmerni in izmenični tok I. dr.

IZDAJA ZA KONZORCIJ ADOLF RIBNIKAR — TISKA NARODNA TISKARNA
V LJUBLJANI — NJEN PREDSTAVNIK FRAN JEZERŠEK

ŽIVLJENJE IN SVET

STEV. 10.

V LJUBLJANI, 8. MARCA 1985

KNJIGA 17.

KVRENT.

STEBRI SODOBNE KIRURGIJE*

Primarij DR. MIRKO ČERNIČ

Pod stebri moderne kirurgije mislim na one osnove in temelje, na katerih sodobna kirurgija sloni, in posredno tudi na one osebe in veličine, ki so te osnove spoznale in jih v hudem boju uveljavile.

Da ne bo nesporazumljenj, moram z vsega početka pribiti, da pod kirurgijo razumevam vse stroke zdravstva, ki se bavijo z operacijami, t. j. poleg kirurgije same tudi ginekologijo in porodništvo itd.; in drugič, da hočem razpravljati zgolj o tem, kar je operativnim strokam zdravstva bistveno skupnega in česar neoperativne zdravstvene stroke nimajo, oziroma ne potrebujejo.

*) Ljudska univerza v Mariboru ne prireja vsako zimo samo predavanj o raznovrstnih predmetih, marveč tudi skupine predavanj o posameznih stvareh. Tako pride vsakih nekaj let na vrsto tudi zdravstvo, o katerem je bilo letos več predavanj. V nizu teh večerov o zdravstvu sem dobil za nalogo, da predavam o stebrih moderne kirurgije.

Pesnik in pisatelj prirejata večere, na katerih čitata svoja dela, dramatik jih spravlja na oder, glasbenik na koncert, likovni umetnik jih razstavlja, znanstvenik jih objavlja — le kirurg nima prilike, da pride s širšim občinstvom v stik. Saj vendar ne more vršiti operacij javno! Njegovo torišče je v malem prostoru, v zaprti operacijski sobi, pred očmi le par pomočnikov. In še ti morajo prisostvovati zgolj v strogo predpisanem stanju, kakor to vele-va ozir na operiranca in skrb za njegovo dobro.

In operiranec sam?!

Ta je zaradi obolenja in zaradi potrebne mu operacije popolnoma predruhačen, nekam v čisto drugem svetu. Največkrat se pozneje nekako sramuje svoje rahlosti, v kateri ga je videl operater, in se kaj nerad spominja tistega časa. Nemara ima v tem svoje korenine dejstvo, da prav zdravnik, prav posebno še kirurg, okušamo neko posebnost v svojem poklicu, da se nam namreč bolniki, ko ozdrave, včasih naravnost izmikajo. In vendar ves svet trdi ravno narobe...

Vse to me je pripravilo do tega, da sem z veseljem sprejel poziv Ljudske univerze v Mariboru, da širšemu krogu obrazložim svojost sodobne kirurgije, da, rekel bi, odstrnem zaveso, za katero kirurgi delamo, da omogočim tudi nezvancu vpogled v kirurgovo delavnico in razumevanje za njegovo delo ter njegove potrebe.

Dr. M. Černič

DR. MIRKO ČERNIČ

Kirurgija — beseda je grškega izvora: (heir (roka) in ergo (delam) t. j. rokodelstvo.¹⁾

Že pradoba je poznala ljudi, ki so se bavili z zdravljenjem: zdravili so rane, uravnali pohabljene ude, drobili s posebnimi pripravami kamence v mehurju — bolezen, ki je v deželah starih kultur zelo pogosta, dočim je pri nas kaj redka — in celo odstranjevali mreno iz oči.

Vse te operacije so bile nujne in vzrok za operacijo je bil tu: rana je krvavela, oziroma se okužila; pohabljen ud je bolel in je bil neraben; kamen v mehurju je onemogočal izločevanje vode; mrena v očeh je napravila človeka slepega. Vse to je zahtevalo odpomoči in kirurgi-rokodelci so se morali lotiti stvari, ker so bolniki na to pritiskali. Res-da je bila ta pomoč velikokrat dvo-rezen nož: operacija je bolela, rana se je okužila — bolnik je prišel z dežja pod kap.

Danes je stvar drugačna: sodobni kirurg gre in napravi rano sam, da si tako kriči pot, po kateri pride do obolelega organa.

V tem je torej bistvena razlika med nekdanjim kirurgom-rokodelcem in sodobnim kirurgom.

¹⁾ L. 1904. je izdal dr. Homan »Sodno-zdravniško terminologijo. V njej beremo: »Chirurg — ranočelnik«.

Druga nič manj bistvena razlika je ta, da je kirurg-rokodelcec operiral šele, ko so bolnika prisilile k operaciji komplikacije, ki so ogražale njegovo življenje. Danes pa operiramo tudi pri stvarih, ki so za življenje popolnoma nenevarne, da, celo pri takih, ki človeka kazé zgolj v njegovi vnianjosti.

Če si danes le nekoliko ogledamo kirurško delavnico, vidimo dan za dnev, uro za uro, da naloge, ki so jih reševali stari kirurgi, zavzemajo razmeroma majhen obseg, čeprav so zelo številne. Modernega kirurga mnogo bolj zaposlujejo obolenja, ki pred tri četrt stoletja sploh niso bila kirurška, marveč neoperativna, oziroma interna. Pomislimo samo na trebušne operacije: na vnetje slepiča, na razjede v želodcu in črevesju, na žolčne kamne, na razne bule na vseh mogočih organih, na golšo itd. Operacije pri vseh teh obolenjih so se začele šele v drugi polovici prejšnjega stoletja in se razmahnile zaradi svojih izrednih uspehov do neslutene višine, tako da se skoro lahko reče, da je sreča zanj, kdor oboli na kirurški bolezni, kajti operativno zdravljenje je ne le radikalno, marveč tudi kratkotrajno. Z uspehi operativnega zdravljenja se more kosati v zdravstvu samo zdravljenje z zdravilnimi seri.

Sodobni kirurg nima opravka samo s tem, da rano zdravi, da uravna pohabljen ud, da odstrani kamen iz mehurja, ki povzroča sam po sebi hude bolečine, in mreno iz očesa, ki povzroča slepoto — že v vseh teh primerih je vsebovano duševno razpoloženje, da se bolnik obrne na spretno roke, ki naj mu pomagajo ali ga vsaj rešijo trpljenja. Moderni kirurg gre mnogo dalje: čim bolj se izpopolnjuje znanstvena medicina, tem širši postaja njegov delokrog, tem več obolenj prihaja v njegove roke. Moderna kirurgija korenini v zdravstveni vedi in vrhoviči v izvršilni umetnosti. Moderna kirurgija je potem takem umetnost na znanstveni podlagi.

Da pa si je mogla kirurgija osvojiti, obdržati in razširjati tako veliko območje, zato je bilo potrebno, da je razvila svojevrstne osnove, t. j. da je zmanjšala nevarnost, ki preti rani — kirurška rana je kažipot do zla — zaradi krvavitve in okužbe, in seveda da je napravila rano, oziroma operacijo brez bolečin.

Zmaga nad krvavitvijo, preprečitev okužbe in brezbo-

lečnost, to so osnove, to so stebri sodobne operativne medicine.

I. Razkužba — brezkužba

Da bomo mogli doumeti to trditev, je treba, da si nekoliko predočimo razmere, kakršne so bile še ne pred celim stoletjem v evropskih bolnicah.

Na Dunaju sta bili dve porodni kliniki. Na prvi so se učili in vadili dijaki-medicinci, na drugi babice. Sprejem porodnic na kliniko je bil tako urejen, da je en dan sprejemala prva, drugi dan druga klinika itd. Umrljivost porodnic je bila na prvi — študentovski — petkrat večja kot na drugi — babiški. L. 1842. je od 239 porodnic umrlo 75 na porodu, t. j. skoro vsaka tretja porodnica je plačala rojstvo otroka z lastnim življenjem. Seveda se je to med občinstvom razvedelo in dogajale so se neverjetne stvari, če so porodnice prišle pomotoma namestu na zaželeno drugo, na proslulo prvo porodno kliniko. Izmišljale so si vse mogoče pretveze, da so sprejem odgodile in, če to zaradi njihovega stanja ni bilo mogoče, so jokaje in kleče prosile usmiljenja na sprejemnem uradu.

In na kirurških klinikah in oddelkih??

Ni je skoro bilo rane, ki se ne bi bila komplicirala. Šen, zastrupljenje krvi ali sepsa, prisad, mrtvični krč ali tetanus so bili vsakdanji pojavi na kirurgiji. Te strahote so se včasih tako razbohotile, da so morali ne-le posamezne bolniške sobe, marveč cele oddelke, da, celo cele bolnice zapreti.

Slično kakor med kirurškimi bolniki našete komplikacije je razsajala med porodnicami porodna mrzlica.

Tu je bil prvi, ki je doumel vzroke umrljivosti porodnic asistent prve porodne klinike na Dunaju Semmelweiss, ki je prišel kot mlad zdravnik na prvo porodno kliniko na Dunaju in je postal 1844. asistent. Njegov šef je bil profesor Klein.

Mislim, da ne bi mogel dela in življenja tega moža točneje in nazorneje opisati, kot je to storil ameriški zdravnik dr. Paul de Kruif v svoji knjigi »Borci za življenje«.

Kako se je Semmelweiss boril proti porodni mrzlici, kako je odkrival zaporedoma njene vzroke, kako se je otepal zlobe svojih kolegov in pač tudi zle sreče, naj sledi opis ameriškega zdravnika.

D A L J E

LEDNA DOBA V JUGOSLAVIJI

IVO LAPAJNE

*„Tam zemlja je naša zakipela,
zahrepenela, v nebo je hotela
v višino pognala se kot val,
a v naletu pod zvezdami val je obstal —
tako strmi zdaj sredi višine
okameneli zanos domovine:
bleste se v daljavi razdrti grebeni,
nad njimi, glej zvezde, čuječni plameni.“*

Oton Župančič

V davno minuli dobi orjaške razgibanosti zemeljske skorje so silovite gorotvorne sile dvignile na površje tudi naše Alpe. Nagubani, v več smeri prelomljeni mogočni skladi širokih gorskih hrbtov naših planin pa še daleč niso nudili današnje slikovite, divjermantične razporejenosti globoko razjedjenih vrhov.

V nadaljnjih dolgih tisočletjih je priroda v obliki preperevanja in mehanične sile vode nenehoma glodala in raznašala gradivo, dokler se ni ob koncu terciarne dobe predstavilo gorovje soncu z vrezanimi glavnimi in stranskimi dolinami.

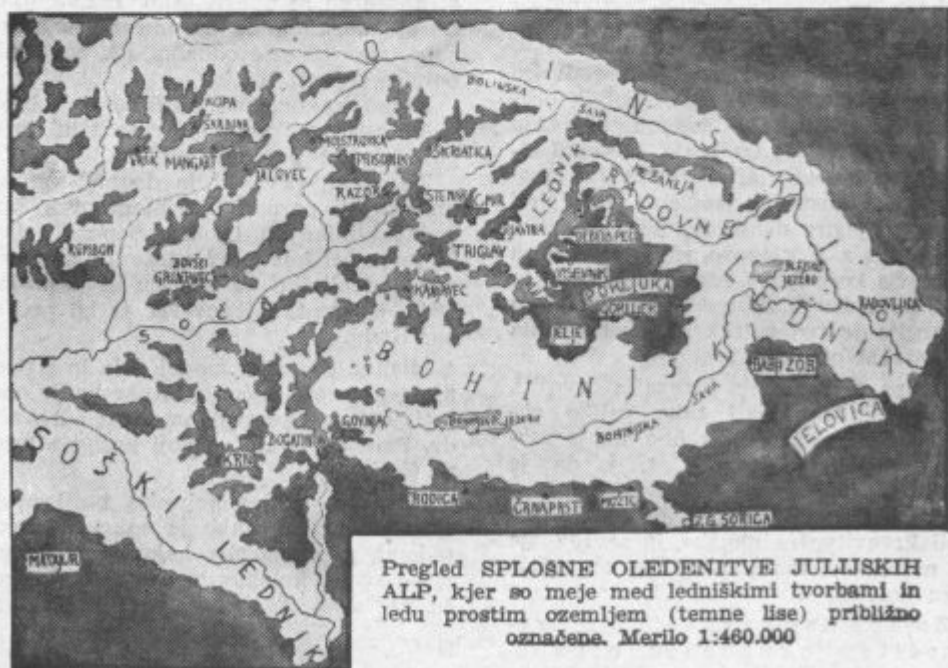
V prostrano Gorenjsko in Celjsko kotlino so nanesele prednice današnjih rek ogromno gorskega gradiva. In še

Foto Ivo Kanc, Ljubljana

NEKDANJA NAJVIŠJA LEDNISKA ZIBEL pod sedanjim snežiščem Triglava, med Begunjskim vrhom, Vrbanovo špico, Rjavino in Kredarico, odkoder so zaledenele snežne ploskve v vseh smereh polzele v doline

preden je zajela Evropo dolgotrajna ledna doba, so v jugoslovanskih Alpah, pod siemeni glavnih odrastkov že šumeli gorski potoki v sedanje doline. Nikjer pa še ni bilo veličastnih, belih skalnatih grebenov, zaostrenih in rogja-

Pregled SPLOSNE OLEDENITVE JULJSKIH ALP, kjer so meje med ledniškimi tvorbami in ledu prostim ozemljem (temne lise) približno označene. Merilo 1:460.000

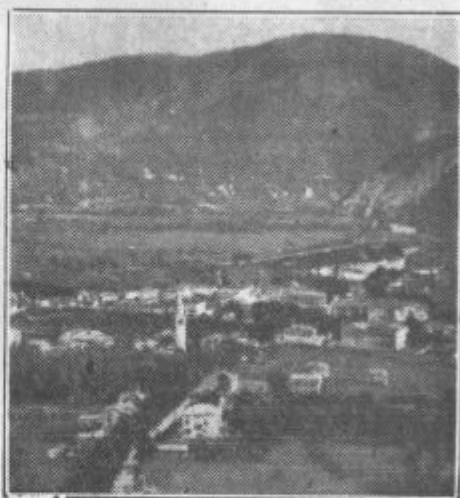
Pod glavnim grebenom TRIGLAVA je danes le še skromno snežišče, nema priča nekdanj na debelo zaledenele prirode

tih apnenčevih vrhov, kakršne je izročila človeštvu ledna doba po svojem umiku iz prej širokih, kraških planotam podobnih vrhov naših gorovij.

Julijske Alpe so bile prav kakor ostala mogočna gorska pregrada do nekako 1400 m globoko pod večnim, nenehoma zasneženim, debelim kristalnim plaščem. Prostrana snežišča so se

v neizmerno dolgi dobi polagoma, a zdržema spreminjala v ogromne ploskve ledenih zrn, ki so zaradi svoje lastne teže in težnosti polzele s širokih gorskih slemen v doline. Naši ledniki so nastopili svojo pot, glodajoč in noseč seboj kamenje, prod in prst, kar vse so odlagali med potjo na svojih robovih ali daleč spredaj ob ustju ledenega jezika.

Neutrudno je dolbilo ledeno dleto v alpsko pokrajino. Trikrat, ponekod štirikrat so se pognali ledniki po krajšem ali daljšem presledku in umiku znova v doline, dokler se ni po zmagi sonca nad zaledenelo, vklenjeno prirodo prikazalo izpod ledne odeje v nadaljnjih tisoč-

TOLMIN Z OKOLICO leži na tleh odloženega gradiva spodnje čelne strani nekdanjega Soškega lednika

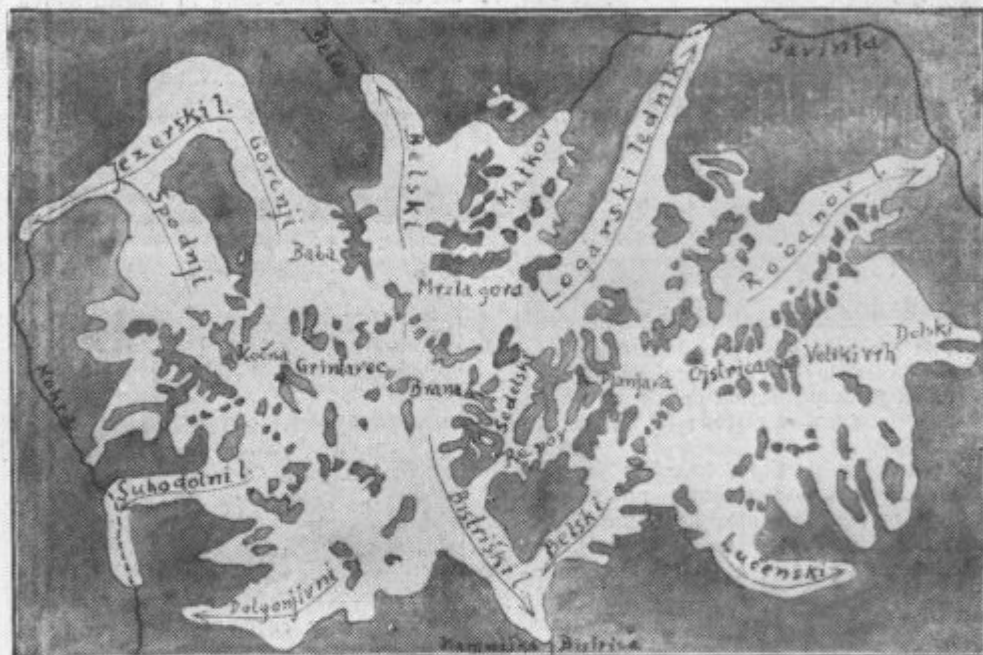
Strme stene KOMARČE, SOSEDNIH GREBENOV IN DNO JEZERA je obrusil in izdolbel mogočni Bohinjski lednik. Terasasti svet vzhodno od jezera je poslednji ostanek umika ledne reke iz doline v naročje Triglava

letjih zaraščeno in poseljeno, slikovito današnje lice naše domovine.

Najvidnejše sledove oledenitve Julijskih Alp je zapustil Bohinjski lednik. Pod Radovljico in v njeni okolici, pa v vsem Blejskem kotu je raztresen cel prirodni muzej davno izumrle ledniške sile. Zapovrstjo se menjava tod okrog stopnjev, terasasti svet z nizom ledniških grobelj. Vsa okolica Bleda, med Gorjami, Radovljico in Jelovi-

južne, visokogorske skupine. S silovito težo se je spuščal v dolino Bohinja, izklesal dno sedanjega jezera in obrusil strme stene stranskega pogorja. Ogromna množina ledu ni mogla vsa skozi odporno kamenito Sotesko v Blejsko kotlino. Zato se je zaustavljeni lednik v spodnjem Bohinju nagrmadil nad 1000 m na debelo ter rinil preko nižjih ogradkov na Pokljuko, Jelovico, celo v Selško dolino do Sorice.

LEDNA DOBA V OSREDNJI SKUPINI KAMNISKIH ALI SAVINJSKIH ALP. Merilo 1:150.000

Skica je po večini posnetek izvirnika prof. R. Lucerna iz knjige »Kamniške ali Savinjske Alpe«. To delo nastorja slovenskih geografov Ferda Seidla ljubiteljem planin toplo priporočamo

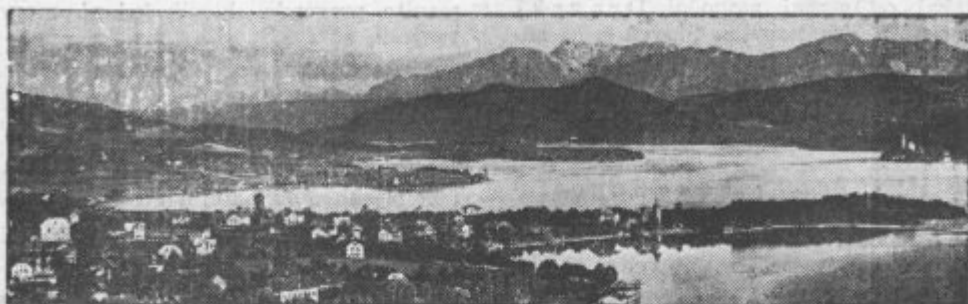
co kaže na svojem površju vajenemu očesu, kod vse je prodirala, se ustavljala in umikala čelna stran mogočnega Bohinjskega lednika. In kjer je nekoč na debelo stlačeni led odlagal svoje zemeljsko breme, kjer so v toplejših presledkih žuboreli izpod ledniškega jezika bistri potoki po davno izsušenih dolinah, stoje danes mnoge vasi Blejskega kota. Odložene groblje je preraslo grmičevje in drevje, iznad košenin ledniških nasipov štrle le tu pa tam vidnejše skale, neme pričre, kakršnih je vsa polna Gorenjska nad Radovljico do podnožja Alp.

Bohinjski lednik je zbiral svoje gradivo iz naračja Triglava in sosednje

V Blejskem kotu se je Bohinjski, v srednji osi nad 40 km dolgi lednik na široko razlezel. Severno od Bleda je v višini Gorij odrinil lednik Radovne, ki je zbiral svoje gmote iz severno-vzhodnih snežišč Triglava in okolice. Radovna si je zaradi spremenjene svoje smeri morala izvojevati nov odtok v Savo skozi romantični Vintgar, katerega globoka in tesna skalnata zarezja je zgovoren dokaz neutrudne mehanične sile vode.

Na skrajnem severnem čelnem robu, nekako v okolici Vrbe, se je Bohinjski lednik stikal s spodnjim koncem Dolijskega lednika. Vsa vzhodna stran severnega dela Julijskih Alp in

VRBSKO JEZERO je prav kakor Osojsko, Blaško in Klopinska jezera nastalo po umiku Dravskega lednika, ki je tako izrazito izoblikoval površje slovenske Koroške

doline na desnem bregu Dolinske Save so odvajale led po Dolini nizzdol.

Severnozapadna stran Julijskih Alp in predgorje na levem ter desnem bregu Soče je zalagalo z ledom Soški lednik, katerega čelna stran je odložila groblje še pri vasi Selo, južno od Tolmina. Zaledenela je bila tudi slovenska Režija, iz mogočnega ledniškega oklepa naših Alp pa so kipeli le najvišji vrhunci.

Prav kakor v Julijskih Alpah je nastopila in zapustila enake sledove oledenitev v Kamniških ali Savinjskih Alpah. V manjšem obsegu so tudi tu polzeli ledniki z gorskih slemen v doline. Tako je Logarski lednik izdolbel prelepo istoimeno dolino ter odložil kamenito gradivo izpod severne stene Planjave 10 km daleč v dolini.

Slikoviti Jezerski kot je izoblikoval in nasul 11 km dolgi Jezerski lednik, ki je v dveh jeziki nanesel kamenje strmih sten Grintavca, Skute in sosednjih gorâ daleč v gornjo Kokrsko dolino. V isto dolino je nižje segal 7 km dolgi Suhodolni lednik, izpod Brane pa je izgledal in nasul dolino Kamniške Bistrice do 8 km dolg ledniški jezik. V Proseškem jarku sameva v bližini groblje še danes mogočna, v ledni dobi odkrušena, tja zanešena skala, tako zvana »Žagana peč«. Cela vrsta manjših lednikov (glej skico) pa se je prav kakor v Julijskih Alpah spuščala v stranskih dolinah nizzdol samostojno ali kot stranski dotok ledniških rek.

Karavanke imajo na južni strani le skromne sledove oledenitve. V severno pobočje te gorske skupine pa je pri-

Gornji del LOGARSKE DOLINE z Ojstrico in Planjavo, izpod katere je polzel lednik nizzdol in zarezal eno najlepših dolin naših Alp

tiskal od strani mogočni Dravski lednik. Vsa koroška Slovenija je slikovit izdelek dolge, še okrog Beljaka do 1000 m debele ledne reke, ki je segala do črte št. Vid na Glini—Velikovec—Klopinja jezera.

Sledove oledenitve imajo tudi višji grebeni južnovzhodne Jugoslavije. Večje ledniške tvorbe pa so nastale le še v Prokletijah. Skoraj vse to gorovje, z izjemo najvišjih vrhov in nižjih planin je bilo pod ledom. V dolino Lima se je spuščal 35 km dolg, do 200 m debel Plavski lednik, na koncu katerega je nastalo sedanje Plavsko jezero. Iz Durmitorja je segal največji Kolašinski lednik 13 km prav do Tare. Večji ledniki so bili še v dolini Dečanske in Pečke Bistrice.

Na višjih vrhuncih so številna mala jezercica ostanki nekdanjih kraških lednikov. Takih ledniških cirkov ali ogradcev je n. pr. polno na Bjelasici, Ljubotenu in Peristeru. Največji tip kraške oledenitve je bil 15 km dolgi Lukovski lednik v Črni gori, kjer so še danes vidne do 600 m visoke groblje.

In posledice oledenitve? Najzgovornejša knjiga, polna učinkovitih poglavij je pravemu ljubitelju planin priroda sa-

Izpod vrha BOGICEVICE V PROKLETIJAH je zarezal lednik koristasto globel, nasul kamenje v podnožje ter segal z drugimi ledniki vred še daleč v dolino Dečanske Bistrice

ma. Na vsak korak se odkriva tu davno minula doba, ki je, čeprav z neizprosno ostrostjo in trdovratnostjo, zarezala v površje zemlje danes tako ljubke raznolikosti. Številnim jezerom v dolinah in visoko v naročju gora je izdolblo ledniško dleto sedanje dno, izpod lednikov so privreli na dan izviri rek in čez ka-

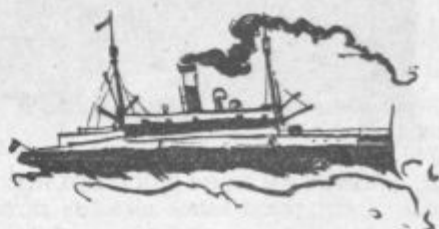
menite pregrade, ki jih led ni mogel razjesti, so zašumeli slapovi.

Prostrane ravnine ob znožju gora so napolnile reke s prodom, nad katerim se je v tisočletnem preperevanju nabrala rodovitna prst, žitnica človeštva. Visoko nad rastlinsko mejo, nad široko izdolbljenimi dolinami s strmimi poboč-

SUSKO JEZERO z razjedanim zaledjem DURMITORSKE SKUPINE je prav kakor Sedmero triglavskih jezer nastalo na mestu nekdanje ledniške globeli

ji, kipe zaostreni vrhovi, v katerih naročju so krnice ali okrešlji poslednje zibeli davno izginulega ledu. In kadar se v poslednjem soncu zablešče goli ali zasneženi apnenčevi grebeni, kadar lega pod temnimi gozdovi v doline in ravnine večerni mrak je izletniku po vsem tem razmišljanju razumljivo, zakaj so Alpe, pa ves nekdaj zaledeneli svet vse leto najpriljubljenejša turistična pokrajina naše zemlje.

P O S I N J I A D R I J I

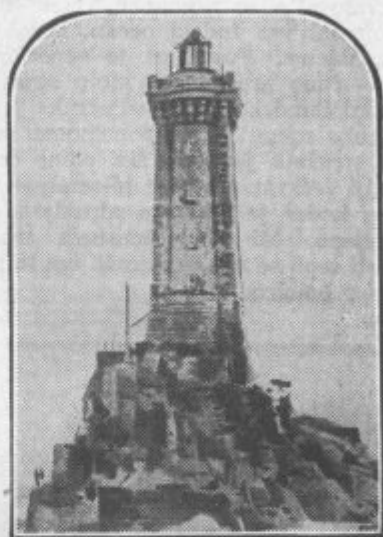
DR. ANTON DEBELJAK
N A D A L J E V A N J E

Solilebnik, dokaj privržnejši človek od mene, se je hitro zapletel v pomenek z mladim možem, ki je čital »Jutro«. Imenjak onega Prelesnika, ki je ob koncu preteklega stoletja ponarejal bankovce-zmanjkovce, ter pisatelja dr. Matije. Ta je bil z Dolenjskega, koder večkrat naletimo na kraj Prelesje. Redko na Gorenjskem. Naš sopotnik Vladimir P., doma iz kamniške okolice, je obredel že znaten del naše polute: Grčijo, »Globoko« Turčijo, severno Afriko, vso Francijo, Špansko. V Lizboni — je pravil — so ljudje jako ljubeznivi. Križari po svetu kot zastopnik hladilnih omar. Anglosakson, ki je izumil za to napravo izraz »frigidaire« (frižider), je po Prelesnikovem zatrdilu, prejel silno nagrado: nič manj ko 10.000 dolarjev.

Meni pa se je zdelo že dosti, ko mi je pred malo leti neka tvrška za umetni kis prostovoljno nakazala 400 Din za eno besedo: krstno darilo svojega proizvoda. Frigidaire! štirje pisani, trije izgovorjeni zlogi. Kolikšna nagrada bi šele pritikalala jezikovnemu akrobatu, ki je skoval tole morsko kačo: Vierwaldstättersee — Salonschraubendampfer — Aktien — Konkurrenzgesellschaft — Apprivoisionierungs — Vereinslokalitäten — Abstauberin.

Plavajoč skozi Velika Vrata — italijansko Bocca Falsa, ker je položaj močno podoben Boki Kotorški — me je novi znanec opozoril na svetilnik, kjer je bival uslužbenec 25 let brez vsakega dopusta. Svoje dni je sicer prosil, da bi ga poslali na oddih, a so ga tri- ali štirikrat zavrnilli. Poslej se ni več trudil, da bi omečil trdosrčno gosposko. Nedavno pa je komisija pregledovala napravo ter zvedela, da možak nepretrogoma slušbuje že četrto stoletja. Komisija mu je seveda čim prej izposlovala mesec dni odsotstva, ki ga je pomorski junak prebil pri svojem sinu v nekem — drugem svetilniku!

Čuvaj na svetilniku ali svetilniškem čolnu ima miren poklic brez preobilnega posla. Tako službo bi morala država poveriti mladeničem, ki se želijo posvetiti raziskavanju znanstvenih zadatkov, zlasti matematiki ali filozofiji, modruje zna-

SVETILNIK

meniti Einstein v nekem članku (Revue bleue, 1. sept. 1934).

Ponekod postavljajo dandanes že samodelne svetilnike, brez stalne posadke. Tako je poročal pariški Le Journal 28. decembra 1934 o takem majaku, zgrajenem zapadno od Ouessanta v Bretanji. Ime mu je Nividic.

Ako stoji stolp svetilnik daleč od celine, utegne postati življenje na njem enolično, dolgočasno. V početku lanskega decembra je pisal ne vem že kateri list onkraj Rokavskega preliva, da se čuvaji na svetilnikih ne marajo ločiti od golobov pismonosov, ki jih oblastvo hoče nadomestiti z brezžičništvom. To stališče samotarjev, ki jih daleč od doma največ ovija oblak in megla, je seveda razumljivo. Prihod golobov, živih stvorov, prinaša vendarle več razvedrila kakor pa brezosebna zveza po brezžičnem brzojavu. Nekateri stolpi svetilniki stoje na težko dostopnih klečeh, n. pr. Berlingas, divjih otočkih na zapadu portugalske obale. Valovi pljuskujejo včasih preko stavbe ter polomijo svetilke. Celo ob mirnem vremenu se baže primeri, da se iz globlin nenaadoma dvigne zaganjavec in odnese s seboj ljudi, ki tega obiska niso pričakovali. Tu pa tam takšna pljuska odtrca ves stolp. Edystone v Rokavskem prelivu daleč od Plymoutha

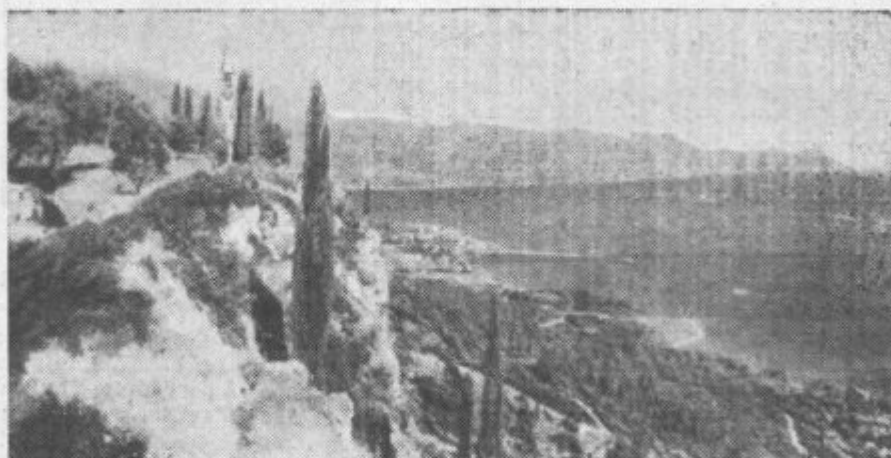
je bil trikrat izpodjeden v manj ko sto letih. Le podzidek je kljuboval.

Ko je avgusta 1883 Krakatoa bruhalo, je vzvalovel silen zagnanec, visok 40 m, in pometel ves Indski ocean, bežeč do Madagaskara. Pustil pa je nepoškodovan — čudo prečudno — stolp svetilnik v bližini Sundske ožine. »Požrak« je šinil preko njega in ga popolnoma zalil. Toda stražnik je ostal živ, edino on v razdalji večkrat po deset kilometrov naokrog, koder je bilo vse zdrobljeno ali potopljeno. Ali v peklenškem trušču in gosti temi se mu je zmračil um in moral je v bolnico.

Ochs, Vater, Esel und Kuh,
Gott geb' ihnen die ewige Ruh...

V njegovem kraju imajo prečudno cerkev, o kateri je mogel duhovnik izjaviti: »Če gredo vsi verniki noter, ne gredo vsi noter; če pa ne gredo vsi noter, gredo vsi noter.« V Orebiču, nazvanem po plemičih iz Bakra, imajo med drugim tudi porezni ured, kar se baje po slovensko glasi: porazni urad — eden maloštevilnih zgledov, kjer mi pišemo a, srbohrvaščina pa e kot v čakati — čakati.

Zanimalo me je, kar je pravil o laškem filmu v Ameriki pod imenom »Italia«,

Pogled na OREBIČ

Ta primer ni osamljen. Pod vplivom te psihoze se pomalem zmeša marsikateremu čuvaju. Tako se je pripetilo nedavno na Suakinu v Rdečem morju. Slično se zgodi v velikih puščavah, n. pr. v Tanezruftu, osrčju Sahare, kjer je pri postaji »Bidon 5« zblaznel oskrbnik.

Tu pa tam umrje stražnik na majaku od lakote, če ga ni mogoče zaradi hudega vremena preskrbeti s hrano. Tak konec je storil pred začetkom našega stoletja eden od dveh čuvajev v Roches Douvresu.

V Orebiču nas je s polotoka Pelješca pozdravljial napis: »Zdravo, nado Jadranska!« V bližini so imeli avstrijski dijaki svoje taborišče. Kakor menda vsak trgovski potnik je naš Prelesnik prelestno navihan, zabavati zna, da je kaj. To pa ne vem v kolikih jezikih. Ako treba, ti citira nemške verze:

Hier liegen begraben
vom Blitz erschlagen

na katerem je bila vsa Dalmacija z mesti: Spalato, Ragusa, Gravosa, Sabbioncello, itd. Jugoslovanski ljudje so jim ka-li vse razbili... Od laške strani je brzkonca dobila podatke ženevska tribuna, ki 24. nov. 1934 pod naslovom »Littoral italien« poleg drugega omenja zgodnico iz Kraljevice: »un de ces squales a mème dévoré, près de Porto Re, sur la côte de l' Adriatique, une infortunée baigneuse.«

Prej omenjeni Sabbioncello, naš Pelješac, je bil, kakor so vedeli v Plinijevih časih, nekoč otok. Kot posebnost njegove živane (favne) omenim šakala, ki razen še na Korčuli, Mljetu in Šipanu ter Grški ne živi nikjer več v Evropi. Do pred kratkim je imel polotok tudi dokaj kač. Zato so glavno njegovo visočico (kulminacijo), brdo Sv. Iljo, Italijani nazivali Monte Vipera.

Prijetno je gledati galebe, kako blagoslavljajo sinjo morsko plan. Galebi —

pomorščaku svete ptice, saj ga spremljajo, ko je izginilo že vse suho ozemlje in slednje zračno bitje z vidika. Če galeb ne bi bilo, bi jih bilo treba izumiti. Brez njih bi bilo marsikatero mesto veliko manj živahno in prikupno. Kadar sem se vozil skozi Monakovo, mi je bilo posebno veselje opazovati, kako skladno in spretno švigajo nad reko, vreščeč in hreščeč lovijo kosce kruha,

ki ga prepotniki mečejo v zrak. Samo roko dvigni, kakor da misliš kaj zagnati, pa glasno privršče in z odlično brzino ujamejo dar kar v zraku. Požrešni so pa, da je že kar od sile. Tudi Zenevi dajejo poseben pečat, kakor je poročala tamkajšnja Tribuna 15. XII. 1934. Otrokom kar iz rok pobirajo krušne drobtine.

D A L J E

K A J J E „P R E H L A D“?

DR. MED. IN PHIL. G. VENZMER

Ijudje, ki zatrjujejo, da traja močan nahod brez zdravnika prav tako dolgo kakor z zdravljenjem, imajo nekoliko prav. Razlog za to je deloma v tem, ker veda še ni našla pravega bistva prehlada. Ker pa je treba sovražnika prej spoznati, ako ga hočemo premagati, moremo v večini primerov zatirati le nevšečne spremljevalne pojave, ne moremo pa zatreči zla v korenini.

Vsi poskusi za izdelavo kakšnega cepiva zoper prehladne bolezni so ostali do danes brez enoznačnega uspeha. Kori-

stiti pa bi mogli le tedaj, če bi bilo zares dokazano, da povzročajo v vsakem primeru prehlad nalezljive klice. Tako morejo n. pr. delne ohladitve zadostovati za »prehlad«, ne da bi bil potreben stik s prehlajenim človekom.

Prehlad slabi odpornost organizma

Današnja veda si razlaga to tako, da nastopi zaradi prehladitve pred vsem motnja toplotne regulacije v organizmu. Kožna toplota, potrebna za izhlapevanje znoja, ki jo vzdržuje kroženje krvi na po-

JOS. KLADNIK

POTOK POZIMI (lesorez)

trebni višini, utrpi škodo: kajti mraz skrči fine krvne cevi, ki se iztekajo v koži. To pomeni istočasno tudi motnjo v prehrani kože. Zato trpe prav posebno še nežne in občutljive sluznice, kjer so doma neprestano številne klice, ki ne morejo pri normalni odpornosti organizma razviti nikakšnih bolezenskih lastnosti, ki pa nastopijo takoj kot povzročitelji bolezni, če utrpi škodo naravna odpornost telesa n. pr. s pravkar opisanim potekom »prehlada«. To se nedvomno zgodi pri vnetju pljuč in pri influenci.

Neviden strup?

Do zdaj še niso mogli pod drobnogledom dokazati obstoja vidnega povzročitelja tako zvanih »banalnih« prehladnih bolezni, pred vsem nahoda. Zato menijo, da je odgovoren za postanek lahkih prehladov neki nevidni strup (virus). Kjer ni tega, ne morejo razviti nobene prehladne bolezni nikakšni vplivi kakor preprih, ohladitev, mokrota itd. Zato se pri umetnih poskusih, kakor sta jih na pr. izvedla na sebi higienika Bürger in Bachmann, nikoli ne posreči povzročitev prehladne bolezni po nasilnih ohladitvenih postopkih. Tudi opazovanja o zdravstvenem stanju ljudi, ki živijo tako rekoč

med »idealnimi« pogoji za nastanek prehladov, dokazujejo isto.

Zima brez nahoda

Tako so n. pr. ugotovili, da ni na Grumantih (Spitsbergih) v času od novembra do maja, t. j. po odhodu zadnjega parnika pa do prihoda prvega, niti enega primera prehlada. In vendar živi tamošnjih 500 rudarjev v skrajnih razmerah, ko bi morali biti po splošnem mnenju zmerom vsi prehlajeni. Prebivajo po preveč kurjenih vlažnih barakah ter grede rano zjutraj brezskrbno v ledeni mraz in veter. Komaj pa nastane v maju prva ladja na Grumantih, že se pojavi v nekaj dneh huda prehladna epidemija med rudarji!

Seveda pa se ne sme zamolčati, da se morejo po drugih naziranjih, n. pr. po mnenju higienika prof. W. Bachmanna, razviti lahke oblike prehlada tudi brez neposrednega sodelovanja kakšne klice — zgolj kot posledica motnje ravnovesja v mehanizmu toplotne regulacije. V praksi pomeni to, da se je treba varovati tako pred prehlajenim človekom kakor pred vplivi mraza, ki lahko pripravijo sicer »nedolžnim« klicam tla za razvoj bolezenskega delovanja. rb

CVETICE-DREVEŠA

Med 800 vrstami drevja in grmičja, ki jih pozna flora Novega Zelanda, je približno 600 takih vrst, ki se ne najdejo nikjer drugod na svetu. Posebnost tamkajšnjega rastlinstva je, da je med polovico samo lesnih rastlin in da rasto tamkaj mnoge naše cvetlice kakor drevesa. Celo fuksije, vijolice in marjetice zrasto tamkaj do 10 m visoko.

NAFTA — RASTLINSKEGA IZVORA

Po metodi profesorja Fischerja za dokazovanje najmanjših množin klorofila (listnega zelenila) in hemina (krvnega barvila), ter njihovih derivatov je preiskal dr. Treibs iz Monakovega različne škrljevece in izvirkre petroleja ter dognal, da so v petroleju v pretežni množini porfirini, ki izvirajo od listnega zelenila, dočim porfirini izvirajoči od krvnega barvila, daleč zastajajo za njimi. S tem bi bilo dokazano, da so bile pri tvorenju petroleja v veliki meri udeležene tudi zelene rastline. Stara teorija, po kateri naj bi nastal petrolej iz maščob živalskega izvora, ne velja več. Dr. Treibsu se je tudi posrečilo dokazati, da so se tvorila mineralna olja pri temperaturi, ki ni mogla nikdar presegati 300 stopinj Celzija.

H. Gutgesell: ŠE JE ČAS! (lesorez)

ZGODBA O FLORJANU SAPOTNIKU

LUDVIK MRZEL

N A D A L J E V A N J E

Kratka je noč od večera do polnoči, dolga, brez konca in kraja je od polnoči do jutra. Da, dolga je, pa čeprav stoji človek na straži, čeprav ga opravki kličejo k budnosti vsak čas. Ej, blagor ljudem, ki so trdnega spanca, jutri jih čaka lep dan, lahko bodo živeli do konca. A bog mu pomagaj, kdor bulji s topo mislijo sredi noči — če jutri ne pridejo žandarji ponj, ga bo že zadel kakršenkoli drug križ.

Ko se otroci rodijo na svet, vedo prav toliko o njem kakor nič. Pozno, strašno pozno človek spozna, kam je prišel in kako. Kaj si je neki mislil Florjanov mali to noč, ko je skušal spat na slamnjači svojega očeta v kasarni na Njivi? Eh, vsaka misel, ki bi mogla zagoreti pod tem stropom to noč, bi bila še za Florjana samega pretežka. Spal je mali, kolikor je mogel, a kadar se je predramil v mokrih cunjah, je zavekal na vse mlado grlo, da se je trdo odbijalo od oboka pod stropom.

— Krščen duš, so robantili fantje in se kobalili z boka na bok, ko so se dramili iz toplega, po lenobi in neblagi sapi dišečega spanca. Ali še ne bo miru? Vsake komedije mora biti enkrat kraj.

— Da, je rekel Florjan, saj bo precej spet zaspal. Samo trenutek potrpljenja, fantje, samo trenutek.

In se je sklonil nad skrinjo in posikal svežih cunj. Nosil ga je v naročju po hiši sem in tja, podnetil je ogenj v kuhinji in pristavil zanj kamilčni čaj. In glej ga, čudež, čez malo je zmerom spet zadremal nazaj. Potem ga je lahko spet položil na posteljo, sedel tudi sam na rob zraven njega in čakal, da že vendar vstane dan.

Ah, kako dobra so jutra po takšnih prečutih, v nič zavrženih nočeh. In kako strašen je dan za človeka, ki mu ni več rešitve. Ko je v cementarni odžvižgala peta ura in je speča vojska planila na noge — kaj boš zdaj, Florjan? Vsako jutro se je v kasarni začelo s tisto svežo, veselo radostjo, ki jo premore prav vsako, še tako majhno življenje: ropot pokrova, ki ga ljudje v hlastajoči naglici spuščajo ob skrinjo, klopotanje cokelj ob kamenitih tleh, bučanje vo-

de v škač pri vodovodu. Tako se je začelo jutro za človeka, ki je imel dan pred seboj. A Florjan Sapotnik je nemo, bedno sedel na robu svoje postelje in brez posla zrl v ta vrvež, ki mu je iznenada postal tako neznansko tuj.

V delovne cunje okomotan, ki se je v njih zdel še bolj majhen in otroški, je obstal Serajnik pred njim in mu ponudil črne kave v pločevinasti vojaški skodeli.

— Saj ni kdo ve za kaj, je dejal, malo preveč cikoriije se mi je uslo, ampak je že za silo. In ti najbrž ne boš utegnil, da bi sam zase kuhal.

— Eh, saj ni treba, se je branil Florjan. Sam boš pa tešč hodil zdoma.

A vseeno je vzel, in ko je nagnil k ustom, je v dušku izpil. Takole je bila navada med kameradi na Njivi, da so človeku zjutraj, opoldne ali pa zvečer prinašali na posteljo kaj malega, kadar je bil bolan.

— Kaj boš pa ukrenil zdaj? je vpraševal Serajnik. To ga boš pa že moral dati kam v rejo.

— Da, ponoči sem premislil vso stvar in sem napravil načrt. K Sv. Jederti ga bom zanesel, k sestri.

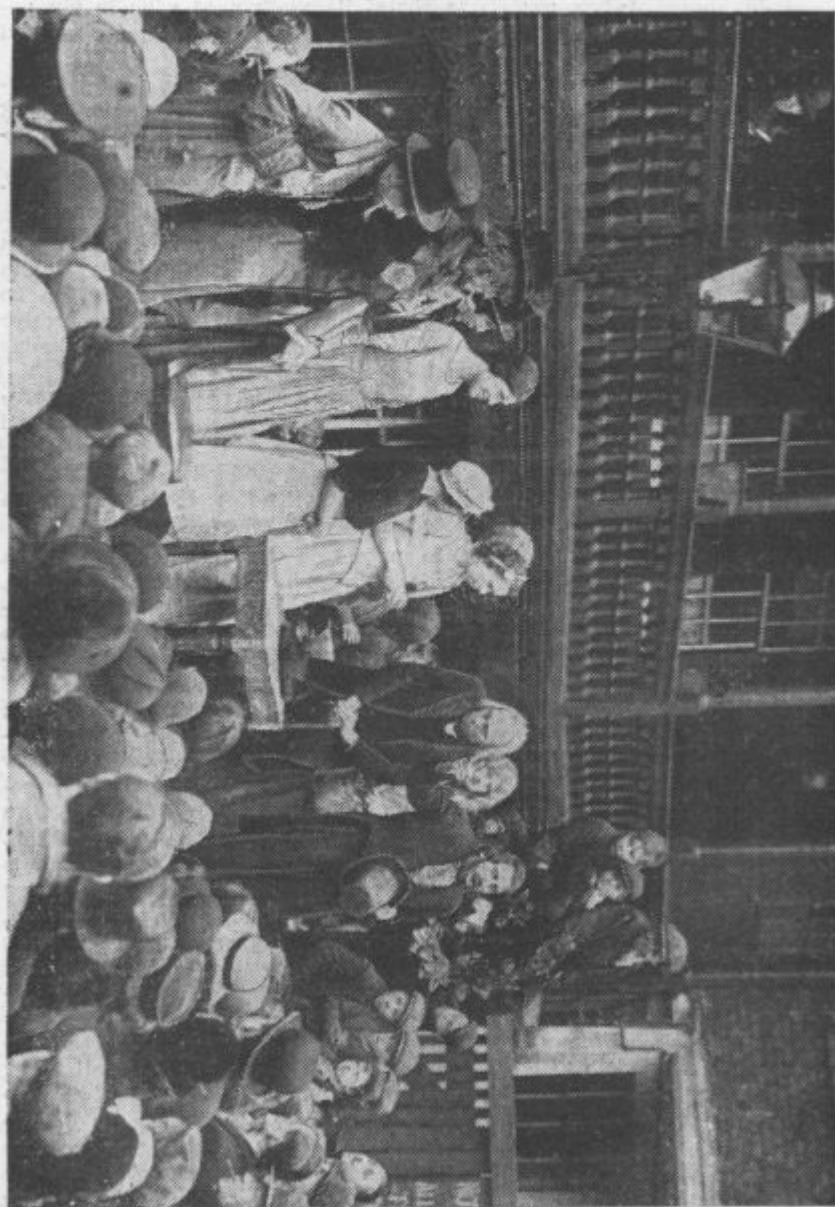
In potem je Serajnik šel, vsa Njiva se je polagoma izpraznila. Tudi tistih, ki so popoldne imeli ših, ni dolgo zdržalo pod odejo. Počasi so se drug za drugim postavljali na noge, se pretezali sredi prostora, si močli lase pri vodovodu, si pred šipami v oknu delali preče. In ko so bili tako praznje opravljeni, so jo širokih korakov udarili v dolino, da se naužijejo brezdelja v pomenku z znanci pod kostanji na trgu ali pa ob požirku brinjevca v krčmi. Ko je Florjan Sapotnik ostal sam s svojim otrokom, se je začel tudi on pripravljati na to žalostno popotovanje, ki je bilo pred njim. In medtem ko je vlekel iz skrinje svoje praznje reči, mu je marsikatera grenka misel mimogrede kanila v dušo.

Da, človeško življenje je, če se tako vrti, v resnici podobno karoli, ki v nji iz kamnoloma vozijo po žičnici kamen v drobilnik: izpod gore do drobilnika teče polna, potem pa zmerom prazna nazaj. Da, vsako življenje se vzpne nekje do svojega vrha kakor

sonce, kadar stoji sredi neba, potem pa tiho zdrsi v najgloblje brezdnost pod seboj. Ah, ti moj ljubi bog, ali ste že stali kdaj na prisojnem bregu in ste videli tisto minuto, ko pade sončna obla za goro? Kakor veliki črni jezdec hite sence čez polje in se v dolgih korakih vzpno do zadnjih vrhov. Ti stojiš tu, mrak se tiho gosti okrog tebe, pomalem zraste tema od zemlje do neba, ti pa stojiš tu in toneš na najzadnje dno. In vse, kar lahko storiš, je, da za-

pališ vžgalico tu /doli pod zvezdami, ki so svetovi. Da, nekaj je luči na svetu in nekaj teme in bog mu pomagaj, nad komer so sence obvisle za zme-rom.

Ko je bil opravljen, se je Florjan Sapotnik domislil, da bo že čas za na vlak. In ko se je domislil tega in je obstal pred svojo posteljo, da pretehta, v kaj bi ga neki zavil, ga je iznenada presunilo spoznanje, da prav za prav ne more. Le komu je vendar moglo

DICKENS NA CESTI
Skupina angleških igralcev predstavlja v southwarski četrti v Londonu pred neko gostilno Dickensovo delo »Stara trgovina z rarijetami«

priti na misel, da bo Florjan Sapotnik zdajle, sredi belega dne, nesel otroka po dolini na postajo, kupu listek pri okencu in s prtljago, kakršne svet še ni videl svoj živ dan, stopil med kmete, drvarje, agente in podobno gospodo v vagon? Ali si jih lahko predstavljate, zijala po dolini, stare, odslužene penzioniste z ugaslimi vivčki v brezzobih čeljustih, ki si leto in dan dajejo oprava ob nekakšnih piškavih, trhljih plotovih okrog svojih prokletih, niti počene-

ga groša ne vrednih bajt, babnice s trebuhí, nabuhlimi od prepogostih rojstev in bede, na vratih krušnih pečí, dekleta za napol zasrtimi okni, debele krčmarje in krčmarice na pragih njihovih hiš? Hej, ali ste jih videli, kako so pridrveli na kup, ali ste videli to najbolj smešno predpustno procesijo od Njive do postaje?

Spredej gre Florjan Sapotnik sam v lastni osebi, da, potrudil se je, da priredi cenjenemu prebivalstvu doline še

ODHOD POŠTE

V Minotu (država Maine USA) Imajo toliko snega, da morejo prevažati pošto le s pasjo vprego

urico skromne zabave za slovo. Da, danes se mora Florjan posloviti od njih, ampak, kakor upa, ne za vekomaj. Pa tudi za ta slučaj, da se morda le ne vrne, je vse dobro premislil, ne, ni jih hotel pustiti kar tako. Tu, glejte, tale mali, ki caplja zraven njega v na dvoje pretrgani srajci očetovi — to je Florjan Sopotnik mlajši, njegov sin tako rekoč. Zdajle gresta res malo stran, v hribe mora mali k svoji teti, ampak naj se vse skupaj zgodi kakoržekoli, eden ali drugi zagotovo pride nazaj. In vsa dolina si tleska v dlani, hej, to ti je Florjan Sopotnik fant od fare in veseljak. A Florjan Sopotnik gre sredi te proklete ceste sam s svojim malim, zanj ni nobenega domisleka, nobene kvante več. In zdaleč teče za njima z gorečim soncem obžarjen oblak, angelci v belih oblačilih se vzpenjajo iz njega in njihove trombe jerihonske pojo, da človeku od neznanske sladke groze brizga kri iz srca. O, in tam zada, glejte očake, kako nosijo skrinjo zaveze na ramah. Stojte, možje, tu stoji pred vami Florjan Sopotnik, financar, razbojnik in komedijant. Odprite pečate — kaj nosite v nji?

In možje obstoje, spuste skrinjo na tla, da votlo zadoni, ko udari ob kamen in se brezglasno odbije pokrov.

— Glej, pravijo štirje v en glas, ko se Florjan zastrmi v prazno skrinjo pred seboj, nosimo tebe samega.

Kakor panj je zaživela Njiva okrog njega, ko so ob dveh ljudje pridrveli s šihta. Ah, ti moj ljubi bog, mari bi človek rajši ostal sam, tako dobra, tako blaga je tišina in samota. Ljudje pa venomer ropočejo s skledami in praznimi besedami po hiši in sprašujejo tako bedaste, tako smešne reči. Ali ni šel z vlakom? Ne, ni šel. Kaj pa vendar misli? Nič. Ali pojdeš morda z večernim? Da.

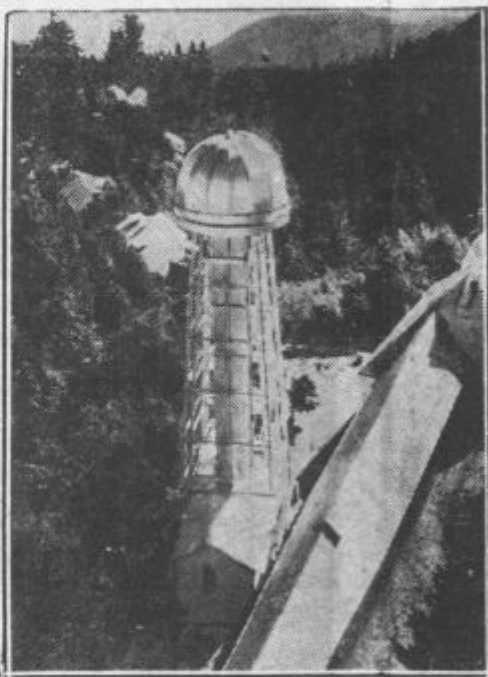
In zgodilo se je, da je v resnici prišel večer — da, to navado ima bog že od začetka sveta, da po slednjem dnevu z nočjo zakriva sramoto, ki jo trpi človek pod soncem. In Serajnik je bil, ki ga je v temi spremil še dobršen kos poti do postaje in mu spotoma govoril mnogo dobrih, unanja polnih besed. Z ravnateljem bo že sam uredil vso stvar in notrišnjem bo lahko itak spet šel na šiht. No, pa srečno pot.

Ne da bi kaj mislil, je Florjan Sopotnik pritaval do postaje šele petrolejka, ki je motno, bedno brlela ob

ogradi kraj poslopja, ga je vnovič domislila vsega strašnega, kar je bilo pred njim. V motnem prividu je zdrvel vlak mimo njega, ljudje v zatlačenem, toplem, do vrha nadihanem kupeju, babnice in možje s polnimi usti votlih, praznih besed. Tiho, na skrivaj je Florjan zavil na cesto, ki se je v globoki strugi pod njo odbijala reka od skal, in zbežal skozi noč.

Pređen se je nad Sv. Jedertjo razlilo sonce novega dne, je na okence samotne bajte za vasjo tiho, plaho potrkal blazni Florjan Sopotnik.

K O N E C

OBSERVATORIJ NA MOUNTU WILSONU

Najbolj slavna astronomska opazovalnica na svetu je ta čas opazovalnica na Mountu Wilsonu (1800 m), vrhu v kalifornijski gorski verigi Sierra Madre. Tu deluje po zaslugi Carnegiejevega zavoda stalno 70 učenjakov, pomočnikov, knjižničarjev. Najvažnejši instrument je znameniti teleskop s premerom zrcala 2 in pol m in debelino 30 cm. To zrcalo tehta 4,5 stotov. V kratkem bo moral ta teleskopski orjak svojo prvenstveno mesto prepustiti novemu tekmeču, ki ga postavijo isto tako na neki kalifornijski vrh. Zrcalo novega teleskopa bo, kakor znano, 2krat večje.

ZAROTA ZOPER SVET

ESSAD BEG

N A D A L J E V A N J E

AVTORIZIRAN PREVOD

UMOR GROFA MIRBACHA

GPU

Umor nemškega poslanika v Moskvi grofa Mirbacha spada časovno v prve začetke Čeke. Najbrže bo res, da sovjetska vlada ni bila soudeležena pri umoru grofa Mirbacha in da je bil storjen ta umor brez njene vednosti in zoper njeno voljo. Vendar pa je ta umor v najožji zvezi z zgodovino Čeke. Morilec je bil iz vrst odličnih čekistov. Se le zdaj se je posrečila zalostna pojasnitev temnih podrobnosti morilčevega dela in njegove nadaljnje usode.¹⁾

Pravosodni komisar v sovjetski vladi je bil socialni revolucionar. Številni njegovi strankarski tovariši so delovali v Čeki z istim navdušenjem kakor najdoslednejši boljševik. Število socialnorevolucionarnih sodelavcev v Čeki je bilo precej visoko ter so imeli vse do preloma z boljševiki važno vlogo. Najzmožnejši in nemara najmlajši med njimi je bil Jakob Blumkin, osemnajstletni mladenič, ki je iz same ljubezni do pustolovčin postal sodelavec najstrašnejše organizacije v Rusiji.

Brestlitovski mir je skalil odnose med boljševiki in socialnimi revolucionarji. Socialni revolucionarji so bili iz kompliciranih dogmatično teoretičnih razlogov proti sklenitvi miru, torej so bili proti prvemu nemškemu poslaniku grofu Mirbachu. Grof Mirbach — je rekel neki socialni revolucionar — je veleposestnik, mi pa smo kmečka stranka in zato ne sme biti v naši prestolnici. Sicer so pa socialni revolucionarji zahtevali nadaljevanje partizanske vojne, ki so jo pred vsem smatrali kot sredstvo za intenzivnejše stike z nemškimi kmeti. Po njihovem mnenju je bila vojna najboljšje sredstvo za dejansko pobratimstvo kmetov vseh dežel. Levičarski socialni revolucionarji tudi sicer niso bili miro-

ljubni. V caristični Rusiji so se skoraj izključno posluževali terorističnih borbenih metod: razstreljevali so banke in metali bombe na generale. Ko so prišli do moči, pa so se zdeli kakor brezposelni. Bank ni bilo več, generali pa so sedeli v zaporih Čeke. Njih ustrelitev ni bila vredna truda. V teh okoliščinah se jim je zdela prisotnost zastopnika nemškega cesarja v Moskvi kot nekakšen prst božji. On je bil še edini objekt, vreden njihovih terorističnih poželenj. Grof Mirbach je bil vendar kapitalist in povrh celo plemenitaš! Atentat nanj je bil zvezan z velikimi nevarnostmi, brez katerih ni mogoče misliti na obstoj pravega revolucionarja. Grofova smrt bi mogla poleg tega povzročiti vojno z Nemčijo, torej stike z nemškim kmečkim razredom! Bilo je torej dovolj razlogov za atentat na nemškega poslanika. Kateri motivi so bili končno merodajni, ni znano. Dejstvo je, da je osrednji odbor stranke levičarskih socialnih revolucionarjev sklenil izvršitev atentata na grofa Mirbacha. Vodilni člani osrednjega odbora so bili seveda preveč prominentni, da bi osebno izvedli atentat. Zato so poverili to nalogo mlademu podjetnemu sodruhu Blumkinu, ki je rešil to nalogo na način, čijega sramotne podrobnosti so preveč znane, da bi jih morali še enkrat ponoviti. V družbi nekega mornarja, katerega ime je ostalo neznano, se je pojavil Blumkin v sprejemnici grofa Mirbacha, kjer je izvršil enega najbolj nespametnih in brezmiselnih političnih atentatov v novejšem času. Sicer pa še zmerom ni pojasnjeno, ali je oddal Blumkin sam ali njegov spremljevalec smrtni strel. Mnogi zatrjujejo, da je bil pravi morilec nepoznani mornar in da si je Blumkin še le naknadno prisvojl tuje lovorike.²⁾

Ugotovljeno pa je, da sta oba atentatorja po strelu skočila skozi okno v neki avto in izginila. Kako se je prestrašena sovjetska vlada opravičila, je znano. Znan je tudi izjava boljševikov, da je bil morilec socialni revolucionar Blumkin ujet in po Čeki ustreljen. Nemška vlada se je s to izjavo zadovoljila. Čez nekaj let pa se je pojavila govorica, da Blum-

¹⁾ Prim. Agabekov: GPU, str. 229. Berlin, založba Strela.

²⁾ Dumbadse: »V službi Čeke«.

kin ni bil ne ustreljen in tudi sicer ne kaznovan, ampak da ima vplivno mesto v Čeki. Ta govoricca je bila znana tudi v Berlinu. Pripovedujejo, da je neki Nемец ob priliki sprejema na sovjetskem poslaništvu naravnost vprašal prisotnega vnanjega komisarja Čičerina, če je res, da je Blumkin na tako važnem mestu. Čičerin, eden izmed najsposobnejših diplomatov našega časa, se je pomenljivo nasmehnil ter odvrnil: »Morilec Blumkin je mrtev, toda vedeti morate, da je mnogo Blumkinov, ki so po naših uradih, na kar se je Nемец pričel smejeti.³⁾

Blumkin je ostal na vsak način živ. Čeka se je zavzela zanj, bil je pomiloščen in poslan pozneje v Orient. V stranki in Čeki je bil znan pod imenom »živeči«.

Njegova nadaljnja usoda je svojevrstna. »Živeči« je šel na Mongolsko, potoval je preoblečen v Mongola po deželi Džingiskana, si pridobil pri sovjetih velike zasluge ter se je slednjič vrnil kot veliki mož (komaj dvajsetletni) v Moskvo. Po uporih socialnih revolucionarjev in po končanem prelomu te stranke z boljševiki je zapustil njene vrste ter je bil sprejet v komunistično stranko. Deloval je v Čeki ter je bil pri vseh tovariših od krvnikov pa do članov vrhovnega gremija zelo priljubljen zaradi svojega veselega značaja. V Čeki je deloval do l. 1923, potem pa je bil spet v vnanji službi. Z lepim orientalskim imenom sultan Sade in s 25.000 dolarji v žepu je odšel v Orient, da propagira boljševizem v Turčiji, Siriji, Palestini, Hedžasu in Egiptu.

Nekaj časa je potoval kot sultan Sade po Orientu. Kaj je tam počel in kako je uvažal sovjetsko vlado v Hedžasu, tega ne vedo niti vsi čekisti. Blumkin je dopisoval samo z najvišjimi mesti v stranki, ki so bila zelo zadovoljna z njim. Po povratku ga je Čeka sprejela z velikimi častmi, dali so mu na razpolago avto in on je poročal le še načelniku vnanjega oddelka sodrugu Triliserju. Zaradi tega so mu bile nevoščljive podrejene oblasti. Počasi pa se je polegel vihar prvega navdušenja za junaške čine sodruga Blumkina. Tudi najvišja oblast ni bila več zadovoljna, ko ji je pokazal dokaze svojega požrtvovalnega dela, ki so obstojali iz fotografij s piramidami in drugimi orientalskimi znamenitostmi. Kmalu so mu svetovali, naj se vrne v Orient, da ga boljševizira. Blumkin je privolil, poiskal

si je sotrudnike, vzel k sebi čedno čekistično dekle ter nameraval v kratkem odrediti v Orient. Življenje v Moskvi mu je ugajalo. Stanoval je v luksuznem stanovanju svojega prijatelja Lunačarskega, obkrožen od lepih žensk in zasledovan od nevoščljive Čeke.

Neposredno pred njegovim odhodom se je pojavila nepredvidena nevarnost. Osrednji odbor stranke je izdal ukaz o čiščenju strankinih vrst. Med oblastni, ki jih je bilo treba očistiti, je bila tudi Čeka. Čiščenje je najhujše doživetje komunistična. Celu najbolj izkušeni do najbolj brutalni krvniki se spremenijo pred prihodom nadzorstvene komisije v ponižne otroke. Procedura čiščenja se je vršila v razkošnem klubu GPU. Sodelavci so morali v prisotnosti vseh poigati račune o svojem proletarskem pokolenju in mišljenju. Vsak izmed prisotnih je smel staviti vsako vprašanje, nakar se je nadzorstvena komisija posvetovala o vprašanju izključitve. Izključitev iz komunistične stranke je seveda istovetna s politično, če ne celo s telesno smrtjo. Tudi Blumkin je moral priti. Očitati so mu luksuriozno življenje, pomanjkanje proletarske psihologije in slične hude prestopke. Položaj je bil kritičen. Skušal se je zagovarjati, toda njegov govor dozdevno ni mnogo vplival na častito nadzorstveno komisijo. Nato je vstal načelnik vnanjega oddelka GPU sodrug Triliser. V dolgem govoru je povzdigoval revolucionarne zasluge »živečega« ter ga je imenoval najzvestejšega borca za proletarijat. Ta govor je zadoščeval in Blumkin je ostal v časti.

Čez teden dni je bil Blumkin v kleti Čeke ustreljen. Njegovo smrtno obsodbo je podpisal Triliser.

Dva dni po »čiščenju« je prišla k Triliserju Liza Gorskaja, Blumkinova ljubica, zvesta sodelavka GPU. Povedala je, da je Blumkin tajni agent Trockega. Zadevna preiskava je dognala strašne stvari za Čeko. Ugotovili so, da je Blumkin svoje potovanje v Orient izkoristil pred vsem v to, da se je mogel sestati v Carigradu s Trockim. Kot njegov agent se je vrnil v Moskvo, kjer je organiziral številne tajne trockistične celice. Kakor pri umoru Mirbacha tako se mu tudi zdaj ni zdelo legalno delo zanimivo in nevarno. Toda zdaj ga ni več varovala vsemogočna Čeka.

Naslednjo noč, ko se je peljal Blumkin s svojo ljubico na izlet, mu je sledil avto s čekisti. Blumkin je takoj razu-

³⁾ Agabekov: GPU, str. 233.

mel vse in je skušal pobegniti. Zasedovalci so mu ostali za petami. Blumkin je uvidel, da je izgubil igro. Po nekaj streljih svojih zasedovalcev je ustavil avto in rekel ljubici: »Liza, ti si me izdala!« Prijeli so ga in ga odvedli v ječo GPU. Spočetka je Triliser omahoval ter ni hotel obsoditi na smrt tako zaslužnega sodelavca. Vprašal je Stalina, ki pa tudi ni hotel prevzeti nase odgovornosti, ker je vedel, da je GPU tisto mesto, ki ga je treba pred vsem varovati pred trockizmom. Zato je odgovoril na Triliserjevo vprašanje zelo diplomatično: »GPU ne potrebuje moje sankcije za obsodbo svojih sodelavcev.« Triliser je ra-

zumel to. Ponoči je bil Blumkin ustreljen. Njegove zadnje besede so bile: »Živela revolucija — streljajte!«

Tako je končal morilec grofa Mirbacha Jakob Blumkin. Značilen primer življenja one vrste čekistov, ki se spretno prerinejo naprej, da napravijo kariero in uživajo življenje. To niso strankarski fanatiki, ker ne priznavajo nobenega načela, ampak se poslužijo vsake konjunktore, ki se jim nudi. Politika, umor, pustolovščina, ljubezen, izdaja so jim dobrodošli intermezzi v življenju, igrajo drzno v loteriji in izgubijo brez velikega obžalovanja svojo vlogo.

D A L J E

ODMOR NA SMUČARSKEM IZLETU

MED ZADNJI MI KRALJI MALIKOVALCEV

JEAN PERRIGAULT — D. J.

N A D A L J E V A N J E

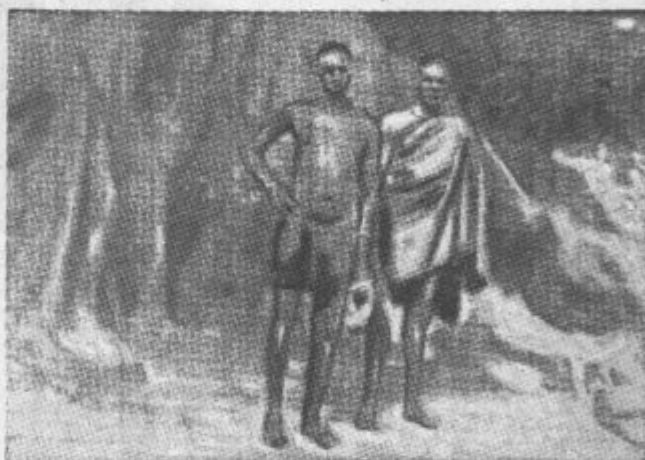
Za pogrebne svečanosti so izbrali majhno jaso blizu pokojnikovega doma. Njegovo truplo je ležalo ovito v sinji plašč pred kočjo na preprosti nosilnici.

Pogrebni obredi so se morali pričeti s pokojnikovim nagovorom na prebivalce vseh desetih flupskih vasi. Dva čarovnika sta dvignila nosilnico ter zanesla mrliča mimo vseh navzočih in pri tem z žalostnim glasom prigovarjala duši pokojnikovi:

je nosil na glavi strgano in zamazano čepico škotskih mornarjev in bil odet v nekakšen plašč z ribjim repom na hrbtu. Ko je dal starec z dvema streloma iz prastare puške znak za pričetek svečanosti, sta se mi pridružila kralja Senebile in njegov tovariš Busek.

Pevci s fazanovim perjem v nasvedranih laseh so začeli ubirati žalostinke in hvalnice pokojniku:

— Oh! eh! velike delovne roke!...
O, možek!... Džiluga je prišel.

Sveto drevo v Ajunu. Pred njim čarovnika, ki pokopavata mrliče

— Povej nam, kdo je kriv tvoje smrti? Ali naj te maščujemo? Nad kom?

Flupi namreč verujejo, da noben moški njihovega plemena ne umre naravne smrti in res se tudi prav redko kdaj zgodi, da pokojnikov duh ne bi izdal s kakšnim znakom tistega, ki je osumljen, da ga je spravil na drugi svet. To pot se je nosilnica na ramah čarovnikov enakomerno pozibavala in ni marala na nikogar pokazati. Najbrž je Džiluga odpustil svojemu ubijalcu, ali pa ni maral, da bi postal zločinec, ki je bil nemara član njegove družine, žrtev »dokazovanja« s strupom, ki se navadno konča s smrtjo.

Več stotin vojščakov je bilo zbranih na jasi pod vodstvom nekega starca, ki

— O, vi veliki skednji polni riža!

— Oh! eh! slon, oh! eh! slon!

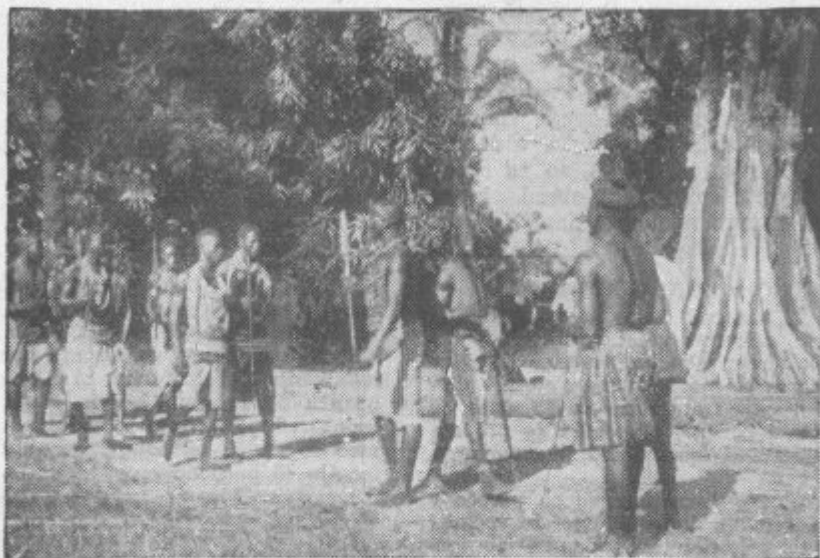
Potlej so se dedci strnili v dolge vrste, telo tesno za telesom in začeli v nekakšnem ritmičnem koraku pohod pred mrtvecem. Sukajoč svoje dolge bojne nože so slavili pokojnikove vojaške vrline in se spominjali njegovih bojnih pohodov. Drugi orjaki pa so vihteli velike lopate za obdelovanje riževih nasadov, opevajoč bogastvo njegovih polj in vojščaki so venomer plesali svoje divje plese ter razkazovali posamezne reči, nanašajoče se na pokojnikovo življenje. Med njimi je nosil neki pritlikav deček celo iz trte zviti pas, ki ga je pokojnik rabil pri plezanju na palmovce.

Črna telesa so se bleščala od znoja. Nepopisno oduren vonj je plaval nad temi glumači...

Potem so odnekod pripeljali šest črnih svinj, deset volov ter neznansko število piščancev in kokoši, vse namenjeno za slavnostno pogrebščino. Kasneje sem izvedel od nekega upravnega uradnika, da so o priliki zadnjega popisovanja našeli pri Flupih 1326 volov, 4874 kozličkov, 7624 prašičev, ki so jih v nekaj letih pojedli ti ljudje samo na pogrebnih svečanostih in orgi-

ženske začule, so se naglo poskrile po kočah, odkoder se niso smele prikazati prej, preden se ni boben iznova oglasil, naznanjajoč, da so kraljeve zakletve za dež pri kraju.

Steza, ki vodi v sveti gaj, je že mrgolela črncev, ki so nosili na ramenih velike lonce in košare polne medu in riža, ter velike vreče in mehove palmovega vina. Neki čarovnik je stiskal pod pazduho petelina, drugi pa je nosil v rokah črnega kozlička. Čim so se približali obronku svetega gaja, so se vsi do na-

Obredni ples pri pogrebu v Usui

jah pred maliki, dočim se izven teh praznikov hranijo samo z rižem in ribami.

Pojedina ali točneje požrtija je trajala več ur, nato pa so truplo naložili na nosilnico in ga odnesli k orjaškemu drevesu, kjer so ga ob odsotnosti žensk zakopali v zemljo — toda komaj nekaj palcev globoko.

Kdo ve, če niso nekaj dni kasneje truplo tega spoštovanega moža, čigar kreposti bi bil vsakdo rad malce deležen, spet izkopali in po kosih pojedli člani bratovščine Kusangov?...

— Jutri bom naredil dež, mi je dejal kralj Senebile, ko sva se vračala v vas. Že štirinajst dni ga nimamo in riževa polja so ga prav potrebna. Pridi jutri v moj sveti gaj, pa bom pred teboj tako napravil, da se bo ulilo iz neba!

Drugi dan zgodaj popoldne se je spet oglasil veliki bojni boben. Čim so ga

gega slekli. Utaboril sem se sredi jase pri gruči kakih 50 črncev, ki so čisto nagl čepeli okrog malika, ki ga je bil sredi med nje postavil kralj Senebile v obliki snopa riževe slame.

Kralj v spremstvu dveh čarovnikov je nataknil na glavo rumeno čepico in si ogrnil majhen plašč. Sedel je na drevesni štor poleg malika. Drug za drugim so odlagali črneci pred njim svoje darove.

Slednjič se je kralj dvignil in začel izliviati palmovo vino v jamo, izkopano pred malikom. Vanjo je nasul potem še riža in kanil po vrhu nekaj žlic medu. Na koncu je vse skupaj potresel z belo moko.

Zdaj se je približal čarovnik in mu pomolil petelina. Živali so prerezali vrat in njena kri je oškropila darove v jami. Ko je žival poginila, jo je kralj s surovim zamahom zalučal v grmovje.

Za petelinom je prišel na vrsto kozliček, ki mu je čarovnik zavil vrat in ga pustil, da je počasi ginil na robu daritvene jame.

Vse kraljevo spremstvo se je glasno usekavalo s prsti in z jokavim glasom odgovarjalo na molitve, ki jih je izgovarjal kralj z neskončno zateglim glasom:

Kralj: Zahvalimo se bogu polja, ki nam je dovolil, da smo posejali riž. Pri- tožujemo se zaradi pomanjkanja vode in prosimo boga, naj nam pošlje vsaj dovolj jutranje rose.

Kraljevo spremstvo: Da bi bili zme- rom zdravi, kralj Senebile, njegove že- ne in njegovi otroci!

Po molitvah so začele krožiti med prosilci debele buče palmovega vina, ki so ga gotali drug za drug¹ v dolgih požirkih. Kar ga je ostalo, so ga shra- nili za tajinstveni verski obred, ki bi se moral izvršiti naslednji dan. Ko sem

MALO ZNAN GLODALEC

Lovec iz kantona Zuga je to zimo ujel odraslega močvirskega bobra (myopotamus), o katerem velja, da živi samo po sladkih vodah in po morju Južne Amerike. Od- tod tudi njegov francoski naziv »castor de la Plata«. Izborna kožuovina se prodaja med ameriškiimi španci pod imenom »nutria«.

Naravoslovec J. de Trarieu pa poroča v Zenevski Tribuni, da so v Svici že večkrat zasačili tega koristnega glodalca, po kri- vem preganjanega, češ da pokončuje ribe in divjačino. V resnici se hrani samo z malovrednim vodnim rastlinjem, izpodje- dajoč bilje, ki je ljudem zgolj v nadlego po vodotokih in barjih. Kot neko posebnost pri tej živali omenimo to, da ima samica sesce jako visoko na bokih: na ta način more do- jiti mladiče, plavaje po vodni površini.

STRASNA BILANCA SVETOVNE VOJNE

C. Pitoulet, znan učenjak, navaja število smrti za svetovne vojne v listu »Intér- médiaire des chercheurs et curieux«. Koli- ko pa je bilo prav za prav vojskujočih? Pravi- jo, da poldrugo milijardo, namreč 1.298.000.000 za entento, všteti kolonije in protektorate, in 159.000.000 za četvero- zvezo. Mobiliziranci vseh držav, ki so si stale sovražno nasproti, se cenijo na 74 milijonov. Evropsko vojaštvo v tej mno- žici odtehta blizu polovico. Koliko ljudi je izgubilo življenje. Na bojišču je padlo (za ranami, boleznijo) 9.830.000. V ujetni- štvu jih je poginilo baje 781.000. Toda tem številkam je dodati še podatke o ko- lonialnih četah, afriških in azijskih, av- stralskih, kanadskih in zelandskih kon-

odhajal iz svetega gaja, sem uzrl grma- do črnih oblakov, ki so od juga vihrali proti Usuji. Nad nami se je že oglašal grom in čez nekaj trenutkov se je vli- la silna ploha, pravcati vesoljni potop, pred katerim sem se mora! zateči v skromni misionjski dom, stoječ med svetim gajem in našo upravno posto- janko.

— No, kaj pravite k temu, me je vprašal misionar.

— I, seveda, dejali bodo, da je on na- pravil dež!

— Neverjeten nos in srečo imajo te črne dobričine!

Resnici na ljubo moram priznati, da sem že sam prejšnji dan vohal tornado v zraku, kar gotovo tudi kralju Sene- bileju ni ušlo, samo da se je on s svo- jim primitivnim instinktom bolj zanesel na svoje slutnje, kakor bi se bil kdo iz- med nas v njegovi koži.

D A L J E

tingentih. Tu bi se nabrala vsekakor še znatna vsota. Kdo pa naj dožene, koliko nemobilizirancev je šlo radi vojne po zlu? Zaradi lakote, vsakršnega drugega po- manjkanja. Priračunati bi bilo treba še upadek pri rojstvih, ki jih je onemogočila vojna vihra. Žrtve se potakem gibljejo med 35 do 38 milijonov, nekateri pa celo menijo 40 milijonov.

H. Unkel: NOČNA CESTA (lesorez)

IZ LITERARNEGA SVETA

EN AVTOR — TRIJE KRITIKI

Ob šorlijevih »Blodnih ognjih« v ljubljanski drami

Prikladnost in čar razpredelbe je v tem, vsaj jaz tako menim, da avtor sedaj nam pove, kar res le sedaj je potrebno.

Q. Horatius Flaccus v prevodu A: Sovreta.

Te besede je napisal veliki sin bivšega sužnja skoraj pred dvema tisočletjima — »ko stal je stari red« — pa so še danes — »ko novi vzniknil je na svete« (Shakespeare-Zupancič: Zimska pravljica) prav tako »sodobne«, kakor so bile v času klasičnega slovstva zapadne Evrope ali pa v našem slovstvu od V. Vodnika preko Prešerna in Levstika (A. Sovré: Q. Horatius Flaccus, Pismo o pesništvu, družba sv. Mohorja v Celju, 1934). Ne trdim, da se je umetniško vodstvo ljub. drame na temelju tega nauka odločilo za uprizoritev šorlijevih »Blodnih ognjev«, vendar menim, da je vsaj soodločala aktualnost njih vsebine — in tako se je zgodilo, da je prišlo po dolgem in mučnem presledku spet slovensko delo na oder našega Narodnega gledališča.

To je dogodek, resnični dogodek v prestolnici našega »gogijskega« gledališkega življenja. Tega se ni zavedalo le naše gledališko občinstvo, to so morali priznati tudi vsi trije gledališki kritiki ljubljanskih dnevnikov navzlic različni usmerjenosti svojih umetniških in svetovnonazorskih stremeljenj. »Narodov« kritik Fr. Govekar piše: »Z velikim zanimanjem je pričakovala in s še večjim zadovoljstvom sprejela naša publika novo izvorno igro, ki je postala v Ljubljani čudo redek pojav« (S. N. 18. II.). Slično ugotavlja v »Slovenec« F. Koblar: »Pisatelj je bil sam priča, da je njegova igra res vplivala in da priznanje, ki ga mu je izkazalo občinstvo, ni bila sama vljudnost, ampak je bilo v njem mnogo prisrčne zadovoljnosti. V resnici moramo biti veseli vsakega takega uspeha...« In L. Mrzel navzlic poznejši utesnitvi (»... je občinstvo Blodne ognje sprejelo s toplim, širokogrudnim (!) navdušenjem«, kar je menda v zvezi z očitkom, češ, da so etične osnove dela precej nejasne in se notranja borba ljudi skoraj ne dvigne iz kaosa): »... pa je treba priznati, da je naša gledališka publika tokrat sprejela domače delo na tako lep, dostojen način in s tolikšno hvaležnostjo, kakor že dolgo ne« (Jutro 19. II.).

»Krst« šorlijevih »Blodnih ognjev« na ljubljanskem odru bi bil torej s temi ugotovitvami — izvzemši glavno ceremonialno funkcijo naših gledaliških umetnikov in umetnic, kar pa ne spada v okvir teh beležk — dostojno izvršen (avtorju v čast, gledališkemu vodstvu pa v opozorilo), da se ni kritika po svoji dolžnosti obregnila ob delo v mejah omenjenih stremeljenj svojih

DR. IVO ŠORLI, avtor »BLODNIH OGNJEV«

za-topnikov. Saj bi delo nikoli ne prišlo na oder, če bi bil avtor »izročil v presevo svoj spis izkušnih kritikov situ«. In to je posredni povod, da sem po dolgih letih spet pomočil pero v črnilnik »gledališke kritike«.

Šorli je zajel svojo dramo (da, dramo) — »resnobno delo, v katerem živi mnogo resnične dramatičnosti, zlasti pa zato, ker nacenja (Blodni ognji) vprašanje, ki stoji danes najbolj odprto pred nami: mladi in stari svete«, F. Koblar — »Igro samo približuje sodobnemu gledalcu njena snov, vzeta prav iz dejanja in nehanja tekočih dni«, L. Mrzel — »Gotovo je Šorlijevo dramsko delo rodbinska tragedija, ki se godi v prav sedanjih časih«, Fr. Govekar — kos današnje moralne in socialne krize v okolju tako zvane boljše meščanske družine. Posegel je globoko in ni njegova krivda, če vidi kritika, da je »njegovo okno v svet ozka vsakdanost, prava usodna plitvina« (Slovenec) ali če namiguje z literarnega vidika na težko umljivo družinsko igro (Jutro). Da je avtor ostal v »ozkih mejah« družine, to ni omalovaževanje problematičnega kompleksa sodobnega nereda, saj bo družina kljub vsem ekstremnim naukom, kolektivističnim poskusom in zablodam posameznikov ostala zmerom osrednja stanica družbenega življenja. To priznava, čeprav z

drugega stališča, tudi F. Koblar, ko pravi: »Sorli nam je s hvalevredno točnostjo in z živo resničnostjo razgrnil podobo uradniške družine, ki v današnji gospodarski stiski naenkrat ne ve nikamor več naprej. Načel je tudi problem: gospodarska in duhovna stiska se srečata na istem prostoru.«

Med tem ko Fr. Govekar na splošno hvaleh dramo, »ki s svojimi dialogi odkriva blodne ognje, ki plamene na vseh straneh današnje družbe«, se izraža L. Mrzel nekako previdno iz ozadja mladega pokolenja. Edini F. Koblar govori z nekakšnih načelnih vidikov, ko odklanja posodobljeni naturalizem, češ, da se čas ne vrti nazaj. Spričo aktualne vsebine drame in navedenih dejstev se zdi, kakor da bi hotela kritika poučiti avtorja, ki je ostal zvest svoji nalogi, češ: »zdaj ni čas za šale, zato se sukaj, kot zahteva čas« (Ukročena trmoglavka). In vendar je otipljivo, da je vzel avtor vprašanje današnje družinske krize prekleto resno, čeprav je prepustil možnosti njegovega reševanja razvoju oziroma ustaljenosti bodočega reda. Pokazal je javnosti eno izmed globokih ran, ki okužujejo sodobno življenje in ki jih ne more zanikati noben Tomaž. To je občutilo pri predstavi tudi občinstvo.

V drami so našli še en kamen spotike: predstavnika sodobne mladine, »ki mu je, kakor tako številnim iz današnjega mladega rodu, čas kakor ciankalij razgrizel dušo: malo zapoznel student, ki je z maturo v svoji duši ostarel, preslaboten, premalo razgledan, da bi bil zmogel odpora, a vendar preveč naravno dober in čist, da bi se mogel vsega iztratiti v plehkem cinizmu« (Mrzel). Govekar ga ima za »bolehnega in vaskoz zagrenjenega, nihilistično usmerjenega predstavnika sodobne mladine... neizprosno doslednega zanikovalca in obsojevalca, dekadenta volje, črnogleda in obenem bolno tankočutnega, moralnega in ciničnega, strogega do vseh, a najbolj do sebe.« In Koblar pravi: »sin je jurist, toda po vsej svoji naravi filozof, razdvojen in bolehen mlad človek, ki se mu je svet ves uprl in ne vidi v vsej mehaniki sveta drugega kot sramoto za človeka in brezumnost življenja.« Prave freudovske definicije, nelogične tako glede osebe in njegove zveze v drami kakor glede njegovega izkulture ljudi pridobljenega nagnjenja. Sorlijev Dušan — in še mnogo drugih, pa naj so njih imena izza naturalizma ali ne — je v bistvu negativni tip sodobnega mladeniča in vse, kar se zdi na njem pozitivnega, je le navidezno, nekakšna bojazen pred resničnostjo, ki jo mora obvladati vsak kulturni človek, sposoben za življenje. Njegova prostovoljna (!?) smrt zato ni nobeno veliko dejanje in še manj žrtev. Njegovo ravnanje ni v zvezi z afektom, ampak z neko stanovitnostjo mrzle strasti. »Nič več, saj častno je odšel, račun je plačal, zato: Bog ž njim! — Tam gre tolažba novac (Macbeth).

Hotel sem le opozoriti na neskladnost in nedoslednost kritike, ki moti tako pomemben dogodek, kakor je predstava izvrjnega slovenskega dela. Z ene in druge strani pohvala in priznanje avtorju, istočasno pa z obeh strani deloma prikrit, deloma očiten odpor zoper njegovo delo — to ne more biti koristno ne za gledališče, ne za občinstvo in ne za smoter kritike. Kdor ni sam vase zaljubljen, bo kmalu prepoznal: »li ni, kdor ti hvall talent, lisjak, ki je ukaniil gavrana« (Horatius).

Se eno besedo: mislim, da ne bo v škodo razvoju naše dramatike in tudi ne v gmotno škodo gledališča, če bi njegovo umetniško vodstvo v bodoče ne odklanjalo dobrih domačih del iz strahu, da bi izgubili filistrske abonente, ako bi se čutili prizadete po kakšnem delu (docet Maribor), ali pa zgolj zato, ker se zdi kakemu posamezniku ta ali oni problem »premalenkosten« (docet Ljubljana).

Iv. Podržaj.

DVA DANTEJEVA VERZA

Dante Alighieri, »altissimo poeta«, se je rodil pred 670 leti. Vendar sta kljub tej dolgi razdalji do naših dni ostala dva stiha iz velikanskega njegovega dela nerazumljiva. V 7. spevu »Pekia« se Pluton obrne k pesniku in kliče: »Pape Satan, pape Satan, aleppe!« V 31. spevu pa reče Nemrod Virgilu in Alighieriju: »Rafei mai, amech zabi almi«.

Te skrivnostne besede so se zdele nesmiselne. Profesor Sciallub, arhimandrit v Livornu, pa je slednjč odkril, da je to arabsčina, potrjena po ustnem izročilu. Prva vrstica se mora čitati: »Bab šajtan, Bab šajtan, alebb«, kar pomeni: »To so Satanova vrata, Satanova vrata, obstoj!« Druga je skoraj pravilno zapisana in se prevede takole: »Moj krik, moja bol sta globoka kakor vodnjak«.

Potrpljenje prebije železne duri, včasih razgali tajno. (n)

NOVE KNJIGE IN REVJE

Uredništvo je prejelo:

»LJUBLJANSKI ZVON« I. LV., št. 1. Prvi zvezek novega letnika je izšel s prikupnejšim vnanjim licem sicer pa s tradicionalno zamudo, ki jo je to pot »zakrivila« odsotnost urednika dr. A. Ocvirka.

Pravkar izišli zvezek ima na uvodnem mestu Literarne zapiske (ki se bodo nadaljevali) iz peresa A. Ocvirka. Začetek je posvečen Simonu iz Praš Ivana Preglja, o katerem sodi Ocvirk: »Kar je bilo pri Plebanusu morda še novost, postaja od dne do dne bolj obrabljena manira, dolgočasna neužitnost, ki se je prav posebno pokazala v tem Pregljevem najbolj ponesrečenem boljšem spisu.« Sodba je ostra, toda bila je potrebna, čeprav se zdi, da navzlic iskrenosti in poštenosti pisca, ki noče biti »abstraktni estēt ali literarni dogmatik« (str. 3), ne bo obveljala v celoti.

Prozo zastopajo v tem zvezku Slavko Grum, Miran Jarc in Ant. Ingolič. Grumov (pisatelja-zdravnika poznajo že naši naročniki) »Deček in blaznik« ni samo literarna sladica (seveda nekoliko grenka!), ampak tudi nekakšen strokovni doнос k spoznavanju »notranjega življenja« umobolnih. (Pisec teh vrstic je bil med vojno nekaj tednov zaposlen v pisarni garnizijske bolnišnice v Zagrebu, kjer je opazoval mladega bolnega vojaka, ki se je »mutatis mutandis« obnašal prav tako kakor Grumov blaznik: revež je ubil nekega častnika, pa so ga poslali na opazovanje.)

Jarčeva »Legenda o Kvirinu« obeta zanimivo vsebino, celo aktualno, pisana je v mirnem tonu, brez iskanja besed in umetničenja.

Ime Antona Ingoliča, čigar daljše delo »Zemlja in ljudje« je začelo izhajati v tem zvezku, je že znano v literarnem svetu. Poznajo ga tudi čitatelji žisa po njegovi nedavno objavljeni »Cestici«. Iz vseh njegovih spisov diha svežost in pristnost v prirodni zvezi z realistično neposrednostjo. In prav to je tisto, kar mu daje in mu bo dalo zaslužen ime, ne pa morda literarno odkritje rodne zemlje po Pregljevem vzoru.

Liriko zastopa edini Franc Onič s tremi prispevki, ki se zde »v teh bednih dnehi« zares pesniško občuteni.

Za prvi zvezek še nekako dovolj leposlova, ki so ga v zadnjem času upravičeno pogrešali naročniki Zvona, kar je po njih mnenju glavni vzrok naročniške krize. Tudi je prav, da se upoštevajo v polni meri mlajši in najmlajši literati, ni pa prav, da se ne oglašajo v »Slovenski reviji« naši starejši književniki, če imajo primerno besedo za naše čase in potrebe.

Med ostalim gradivom se nadaljujejo Govekarjeva »Pisma Ivana Cankarja meni«. Sledijo rubrike Sodobni problemi, Književna poročila (K. Ozvald o Kojčevem »Učbeniku življenja«, o katerem bo poročal tudi naš obzornik), Likovna umetnost (K. Dobiča o Steletovih »Monumenta artis slovenicae«), Glose in Obzornik (poročata A. Ocvirk in B. Borko).

Zvezek je uredil B. Rihteršič.

»Ljubljanski Zvon« izhaja mesečno ter se naroča v Ljubljani, Šelenburgova ul. 3.

»LETOPIS MATICE SRPSKE«, knjiga 342, zv. 1. (januar-februar 1935) vsebuje zanimive prispevke (med njimi štiri predavanja: Vl. Belić, življenje in delo kralja Aleksandra; dr. Ljubomir Petrović, Kaj je treba pred vsem vedeti o slogu?; dr. Milan Marković, Marko Car in dr. Lazar Stanojević, Sport in medicina). Nadalje piše dr. Miloš Gjurić o Plutarhu, P. Lagarić pa o slikarju Milenku Gjuriću. Zanimiv je tudi odlomek iz knjige dr. Vl. Stanojevića »Zdravniške skrivnosti« o ekstazi Ivanke Orleanske. Lepo prozo zastopa R. Nikolić, poezije pa Jakšić, Bešević, Vesnić, Šajković, Vranješević in Cetineo. V Slovanskem

pregledu poroča dr. K. Georgijević o delu prof. dr. Matije Murka, ki je s svojim proučevanjem naše narodne pesmi »dao srž svega današnjeg i budućeg istraživanja o narodnoj epici.«

»KOCBEK-ŠASELJ: SLOVENSKI PREGOVORI REKI IN PRILIKE«, Mohorjeva knjižnica 72 zal. družba sv. Mohorja v Celju 1934, str. 252 (Poročilo o knjigi je bilo objavljeno v prejšnjem zvezku.)

»BOGOMIR MAGAJNA: GRANICARJE«, Mohorjeva knjižnica 65, 1934, str. 100.

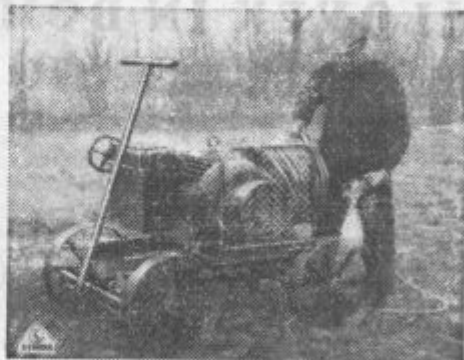
»MARTIN KOJC: DAS LEHRBUCH DES LEBENS«, Samozaložba 1935, Središče ob Dravi str. 168.

»JOS. MRAVLJAK: GASILSKI KATEKIZEM« Maribor 1934, Izdala Gasilska šupa korotanska str. 56. Prvi zasl. priročnik gasilcem za izpite.

TEHNIČNI OBZORNİK

ELEKTRIKA V POLJEDELSTVU

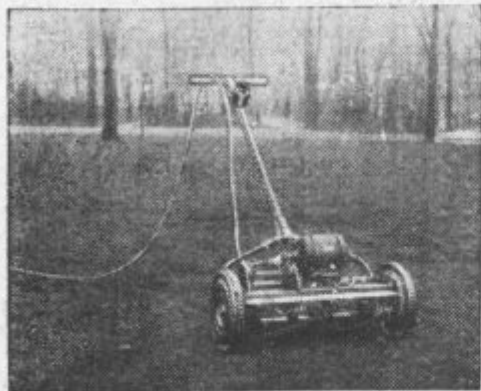
Električno omrežje vidoma narašča. Danes skoro ne poznamo več mest ali trgov, ki ne bi bili deležni blagoslova te nenadkriljive energije. Toda iz mest in večjih krajev si utira elektrika poti tudi v podeželje, v vasi, kjer naj bi nadomestila — tako vsaj mislimo! — drago, manjvredno

in nevarno luč. Toda molimo se, ko smatramo za osrednji smoter uvedbe električnega toka v podeželje le razsvetlavo. Nič manj važna ni namreč izraba električne energije tam, kjer naj s pridom nadomesti primitivne vire mehanske energije. Dasi je zaradi slabih gospodarskih razmer razvoj v tem pravcu le počasen, bo vendar prej ali slej prišel čas, ko bo tudi v poljedelstvu zagospodovala elektrika nad nezmogljivimi in negospodarnostnimi energijskimi viri. V naprednejših in civiliziranejših državah, kjer je stroj v poljedelstvu že desetletja nekaj samo ob sebi umljivega, zavzemajo že električni stroji 70 do 90 % vseh drugih poljedelskih gonilnih strojev. Edina ovira za popolno zmago elektromotorjev je dejstvo, da jih ni moči uporabljati izven kmetij, daleč proč od električnih napeljav.

Temu nedostatku je vsaj deloma skušala odpomoči industrija z uvedbo štirikonjskega motorja, ki je bil vdelan v nekakšen sod ter ga je bilo mogoče prav lahko valiti iz kraja v kraj. Ker je bil v sod vdelan tudi

bohnič s kabli, ki so se pri valenju sami od sebe odvijali, ni pomenila zveza z električnim vodom posebno velike ovire.

Motor v sodu je za mnoga dela prešibak. Zato so ga sedaj nadomestili z večjim elektromotorjem, ki je nameščen na pritlešnem

vozičku. (slika) Grade ga v veličinah z učinku 6 do 38 konjskih sil.

Temu velikanu se je pridružil še električni kosilni stroj (slika), ki pa je sedaj še uporabljiv le na majhnih travnikih.

Dasi daje s temi stroji tehnika poljedelcu mnogo, mu še zdaleka ne daje vsega. Morda pa ni daleč čas, ko bo tudi skrajna želja kmetovalca v tem pogledu uresničena, čas, ko bo brezžični prenos električne energije (Tesla) premagal zadnje ovire ter bodo poljedelski stroji tekali kar sami od sebe po razorih ter rezali brazde v plodnosno prst. (tma)

ELEKTRONSKI TELESKOP

Po načelu elektronskega mikroskopa, ki daleko prekaša najfinejše optične daljnogleda, je napravil Kanadijec dr. Henroteau načrt za teleskop, s katerim bi se lahko videlo dvajsetkrat tako globoko v vesmirje kakor z največjimi današnjimi zvezdarskimi daljnogleda. Henroteau sodi, da bi bilo že z današnjimi sredstvi mogoče zgraditi elektronski teleskop, ki bi odgovarjal običajnemu optičnemu teleskopu, čigar zrcalo bi imelo premer 50 m. Zrcalo največjega teleskopa, ki se zdaj gradi, ima le 5 m v premeru.

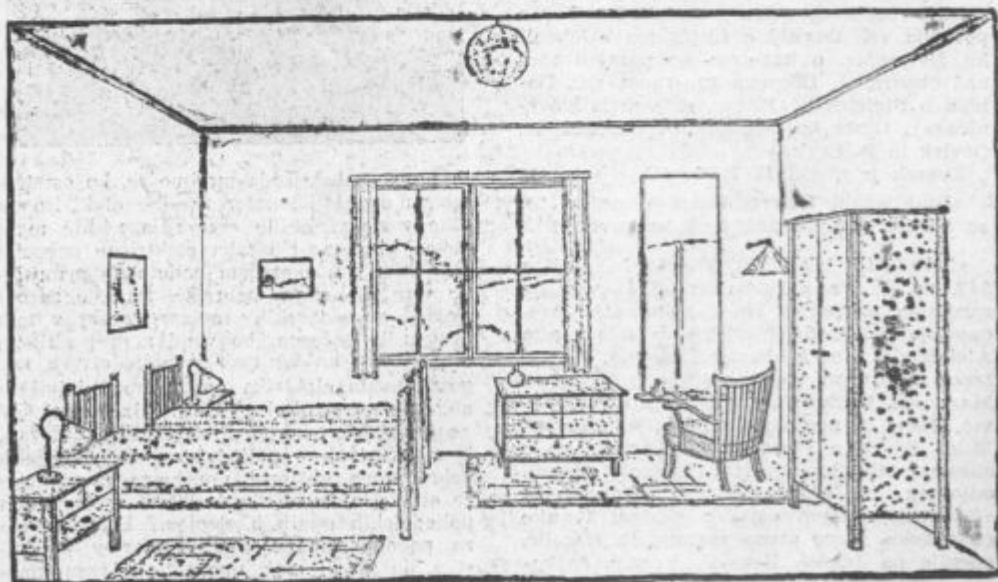
ČLOVEK IN DOM

PREPOSTOST IN UDOBNOST V OPREMI

V opremi stanovanja se čedalje bolj uveljavlja preprosti, gladki slog. Vsa oprema za stanovanje je tako izdelana, da ustreza zahtevam in potrebam današnjega rafini-

ranega človeka. Po vnanji obliki je gladka, elegantna in solidno izdelana, na znotraj praktično razdeljena v razpredelke za vse številne večje in manjše predmete, ki jih človek potrebuje poleg obleke za izpopolnitev svoje zunanosti.

Ce pogledamo sliko, opazimo, da je vsa oprema brez vsakršnih okraskov. Toda nočne omarice so širše kakor prej in

opremljene s tremi predali, v katerih hranimo za večjo priročnost različno drobno perilo, kakor nogavice, robce, ovratnike, ovratnice in druge drobne predmete. V spodnjem, večjem predalu, ki ima rešetkasto dno, skozi katerega ventilira zrak, hranimo obutev. Toaletne mize v tako veliki obliki, tako zvane psihe, zares ne potrebujemo. Saj nam zadostuje podolgasto, ozko zrcalo, s stekleno polico ob vznožju za namestitvev različnih toaletnih potrebščin, pritrjeno na steno, tako da ne zavzema skoro nič prostora, pač pa samo steno. Poleg omare za obleko, se sedaj zopet uveljavlja predalnik ali komoda, kakor so ga imele naše babice, seveda po sodobnem vzorcu. Razlika je tudi v tem, da današnji okus ne odgovarja okusu naših babic, da bi imeli na komodi nekako domačo razstavo vseh mogočih predmetov, prosto stoječih ali pod steklenimi zvonci. Saj današnja žena nima časa, da bi dan za dnem predstavljala pri pospravljanju take neokusne in nepotrebne igrarice. Vaza s cvetjem na izvezenem podložku in lepa knjiga je vse, kar sme biti na komodi.

Spalnica je intimen prostor, določen samo za lastnika, tja ne vodimo gostov. Čim enostavnejše in solidno je opremljena, tem bolj je higienična in obenem elegantna.

MEDNARODNI TURNIR V MOSKVI

Letošnjo mednarodno šahovsko turnirsko sezono v Evropi je otvorila Sovjetska unija, in sicer z velikim turnirjem, ki se je pričel dne 15. februarja v Moskvi in vzbuja iz razumljivih razlogov ogromno zanimanje vsega šahovskega sveta. Rusija je namreč dežela šahovskih genijev. Imena Čigorin, dr. Aljehin, Bogoljubov, Niemcovič, dr. Tartakower, Dus-Hotimirskij, dr. Bernstein — da mlajših niti ne imenujemo — so znana tudi nešahistom in so si zagotovila v knjigi razvoja kraljevske igre vsekakor najbolj častno poglavje. Rus Aljehin je sedaj že od l. 1927 svetovni šahovski prvak. V Buenos Airesu je pognal tedaj s šahovskega prestola Kubanca Raoula Jose Capablanca, šahovskega prvaka od l. 1921, ki je v Havani porazil na dvomatchu sedanjega nestorja med šahovskimi šampijoni dr. Laskerja, ki je imel dolgih 27 let krepko v rokah šahovsko žezlo.

Rusija pa ni samo domovina šahovskih veličin, temveč tudi dežela, kjer se — kakor niti približno nikjer drugje na svetu — goji šahovska umetnost. Šah je v Sovjetski uniji vzgojno in učno sredstvo. Nad milijon organiziranih in dobro izvežbanih vojščakov šteje ruska šahovska armada, od leta do leta se pojavljajo novi geniji.

Ravno letos poteče 10 let, odkar se je vršil v Rusiji zadnji veliki in znameniti

mednarodni šahovski turnir. L. 1925. je bila zbrana v Moskvi prva elita šahovskih šampionov zapadne Evrope in Amerike z dr. Laskerjem in Capablancu na čelu. Po hudi borbi je zmagal tedaj Rus Bogoljubov, dočim se je dr. Lasker plasiral na drugem, tedanji svetovni prvak Capablanca pa šele na tretjem mestu.

Toda, dočim je bil moskovski turnir l. 1925 pred vsem mednarodna prireditelj, pa ima sedaj turnir čisto drugo obeležje. Dve fronti si stojita nasproti: zapad in vzhod, reprezentanti mednarodnega šahovskega sveta in reprezentanti Sovjetske unije. Zato bo tudi vsakemu takoj razumljivo, da na sedanjem turnirju ni niti Aljehina, niti Bogoljubova, niti Niemcoviča, niti Tartakowerja niti Bernsteina. Vodstvo turnirja je namreč namenoma eliminiralo vse ruske emigrante in postavilo čisto novo rusko ekipo, ki se dosedaj še nikjer ni udejstvovala na mednarodnih turnirjih zapadne Evrope, temveč je vzrasla iz nove ruske šole. Na sedanjem turnirju v Moskvi gre torej v prvi vrsti za prestiž: zapad ali vzhod, zmaga mednarodne šahovske elite ali zmaga nove ruske šole.

Zapad ima na sedanjem turnirju 8 reprezentantov: bivša svetovna prvaka dr. Lasker in Capablanca, kandidat za svetovnega prvaka Flohr (Češkoslovaška), mladi velemejster Vasja Pirc (Jugoslavija), Lillienthal (Madžarska), Spielmann (Avstrija), Stahlberg (Švedska) in svetovna prvakinja Vera Menšikova, ki živi stalno v Londonu. Sovjetsko-rusko ekipo pa tvorijo: Botvinnik, sovjetski šahovski prvak, Rjumin, prvak Moskve, Alatorcev, prvak Leningrada, Bogatyrčuk, prvak Ukrajine, Godilidze, prvak Tiflisa in sovjetski šahovski mojstri Romanovskij, Löwenfisch, Ragozin, Lislcyen, Čehover, Rabinovič in Kan.

V šahovskem središču sveta se bje torej sedaj borba med 8 šampijoni zapada in 12 generali milijonske šahovske armade v Sovjetski uniji. Sodeč po mednarodnih turnirjih zadnjih 5 let, je letošnji moskovski turnir po zasedbi najmočnejši. Prekašal ga je v gotovem pogledu le veliki mednarodni turnir na Bledu l. 1931, na katerem sta sodelovala tudi sedanji svetovni prvak dr. Aljehin in zmagovalec na turnirju v Moskvi l. 1925 Evfemij Bogoljubov, ki pa se ju kasneje sovjetske oblasti oba postavili izven zakona.

Kakšen bo končni placement matadorjev, je težko prorokovati. Ruski favorit je vsekako mladi Botvinnik, čigar lanski match s Flohrom v Moskvi in Leningradu se je končal s častnim rezultatom 3:3 in ki je z lepim uspehom prestal tudi trening na lanskem božičnem turnirju v Hastingsu. Najsvetlejša šahovska zvezda zapada je vsekakor Čehoslovak Flohr, dobre šanse za zmago pa imata tudi bivši svetovni prvak Capablanca in stari šahovski lev dr. Lasker, ki je po svojem neuspehu na curiškem turnirju meseca julija 1934 zopet v

svoji stari veliki formi. Že dosedanji rezultat moskovskega turnirja upravičuje mnenje, da prihajajo za prvo nagrado v pošteb pred vsem navedeni trije šahovski geniji, čeprav seveda tudi presenečenja niso izključena. Borba bo postala zlasti proti koncu vedno bolj srdita in igrali bodo znatno vlogo tudi živci. Nas Jugoslovane spremlja seveda pred vsem želja, da bi se čim častneje placiral naš mladi Vasja Pirc, ki je startal sicer precej nesrečno.

★

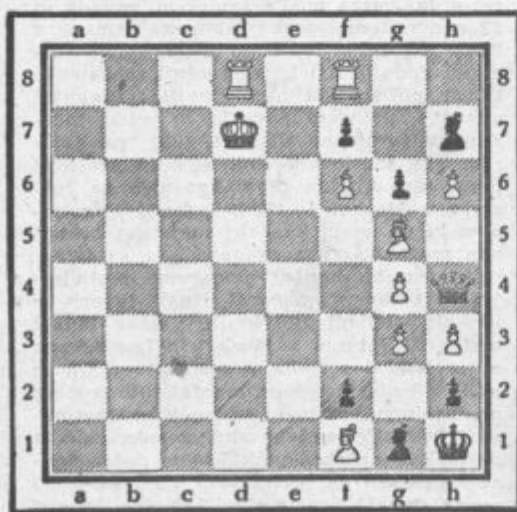
Razvoj turnirja dokazuje, da so Rusi upravičeno lahko ponosni na svojo reprezentanco. Branilci zapadne fronte so zadeli na odpor, kakršnega niti od daleč niso pričakovali. Ruski favorit Botvinnik igra z elanom, ki preseneča vse. V prvih 7. kolih je dosegel skoro stodontni uspeh, 6 zmag in samo 1 remis. Tudi ostali ruski mojstri se drže jako hrabro in so silno trd oreh za zapadnjake. Bivši svetovni prvak Capablanca doživlja tudi na sedanjem turnirju razočaranja. Eno partijo (proti Rjuminu) je že izgubil in tudi sicer njegovi uspehi niso baš sijajni. Napetji bo moral vsekakor vse sile, ako se bo hotel častno plasirati. Naš mladi mojster Vasja Pirc bije silno težke boje. Čeprav še nima pokazati posebnih uspehov, pa njegova remis-partija s Capablancu dokazuje, da je prvovrsten šahist. Najboljše se od zapadnjakov držita Flohr in stari dr. Lasker, ki v prvih sedmih kolih nista izgubila nobene partije, čeprav ju Botvinnik močno nadkriljuje.

Stanje po VII. kolu: Botvinnik 6 in pol, Löwenfisch 5, Flohr 4 in pol (1), Ragozin in Lasker 4 in pol, Rjunin 4 točke itd.

Er

PROBLEM 113

Heinz Brixi

Mat v petih potezah

Rešitev problema 112

Črni je v prisilni potezi. Naloga belega je le, da po edini potezi, ki je črnemu na razpolago, štiti svojega lastnega kralja pred šahom. V to zadostuje majhen manever: 1. a7—a8Sl, f5—f4, 2. Sa8—b6!

ZA BISTRE GLAVE

216

Vreča z orehi

Deček vidi pred trgovino vrečo z orehi, v njih pa listek z napisom: »6 kosov 5 petic«. Pa si misli dečko: »Če stane 6 kosov 5 petic, stane 5 kosov 4 petice, 4 kosi 3 petice, 3 kosi 2 petici, 2 kosa 1 petico, 1 kos pa nič.« Zagradi najlepši oreh in izgine z njim. Kaj pravi trgovec k temu?

217

Kdo bo prej? *

Na 700 m visok hrib vodi široka pot, dolga 2 in pol km. Lahko prideš na vrh tudi po bližnjici, ki je dolga le 1 km. A si je izbral zložno pot, B pa drugo; oba prideta vsako minuto 5 m višje in oba sta se začela dvigati ob 10. Kdaj je dospel A na vrh in kdaj B?

218

Pot okoli zemlje

Kdo je največkrat potoval okoli zemlje?

219

Število z določeno deljivostjo

Če stvorimo število šestih mest s tem, da postavimo dvomestno število dvakrat zapovrstjo, je to število vedno deljivo s 7, 11 in 13. Zakaj?

220

Kupčija z jajci

Neki kmet je v mestu dobavil določeno število strank jajca. Ker je imel jajce bolj malo, je prvi stranki dal 1 jajce in $\frac{1}{13}$ ostanka, drugi 2 jajci in spet $\frac{1}{13}$ ostanka itd., dokler ni prodal vseh jajc. Koliko jih je imel prvotno, koliko je bilo strank in koliko je dobila vsaka?

221

Smučar v zadregi

Smučar je opazil, da je bil pomotoma vzel dve levi rokavici s seboj. Kako si je pomagal?

Rešitev k št. 215

(Težka odločitev)

Mi bi se odločili za prvo alternativo, ker da v 5 letih 500 Din več.

Popravi: V drugem odstavku drugega stolpca »Zarota zoper svet« na str. 240 citaj pravilno: ki ga je nenadno zadela čast krvnika in ne navadno! Na str. 241 pa citaj nova in ne prava nota.

H U M O R

Srečen mož

»Moja žena ima nesrečno navado, da me prekine sredi stavka.«
»To je sreča. Jaz ne pridem nikoli tako daleč!«

Nedvomno

Stanko: »Torej si oženjen tudi ti?«
Vinko: »Da.«
Stanko: »Srečno?«
Vinko: »Seveda.«
Stanko: »Ali žena dobro kuha?«
Vinko: »Ne.«
Stanko: »Pa zna vsaj dobro gospodinjiti?«
Vinko: »Ne.«
Stanko: »Kaj pa zna potem?«
Vinko: »Pet!«
Stanko: »No, potem bi bil pa kanarček cenejši!«

Skrbna mati

Mati (hčeri, ki se je zaročila): »On je torej profesor matematike? Da bi se le dobro končalo, ko si tako nepreračunljiva!«

Na cestni železnici

»Sedanja generacija se ne zna obnašati!«
»Ta mladenič vam je vendar pravkar prepustil svoj prostor!«
»To že, ampak moja žena mora še zmerom stati!«

Zaroka

»Naša najmlajša se je zaročila s sodnim izterjevalcem Kumpom.«
»Tako, tako... ali jo je spoznal v vaši hiši?«

»Vendar sem se spomnil, da moram odati ženino pismo!«

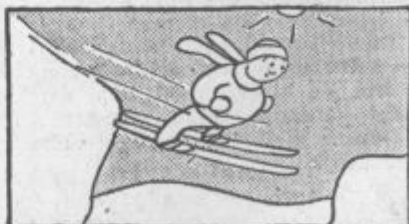
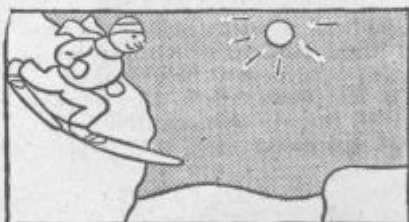
(»Everybodys weekly«)

TRIP TRAP

DETEKTIV NA DELU

TRIP TRAP

NJEGOV PRVI IN ZADNJI SKOK

Križaljka z obratnicami

Aenigma verborum in transversum

Crassus

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
I																
II																
III																
III																
II																
I																

be strem, Rim, z golo roko, (nato veli še svojim vojakom:) zaženite kopja, krljite se! Razpredelnico izpolni navpik takole: 1. straži (terrere), 2. Eva, pozdravljena! 3. našel sem (repperi, okrnjeno, kakor se čita v pesmih pred samoglasnikom), 4. grška oblika za »oda« + izdajam ali jem (edere), 5. tožilnik besede »manna«, 6. ali (lat. izraz je tak kakor del modernega vozila) + tvoja, 7. mož, ki v sv. pismu barko vozi + neko drevo (Plinius 13, 22. štete tri pismenke pomenijo pri župančiču: vek), 8. rabiti + ablativ od »ltus« (hoja), 9. okrnjen velelnik »diffide« (ne zaupaj), 10. orjem (arare) + mōhi! (orare), 11. zvenklja (tinnire), 12. bom + ablativ od »os« (usta), 13. koren moža, ki je prvi pisal o godbi (Lasus) + sol, 14. velelnik od »adire« + grška oblika gore »lda«, 15. buda (taxare, pismenka x zavzema dve polji, ker izraža dva zvoke), 16 iz mene (krajša oblika za: ex me) + kupi! (emere). — Vse pokončne vrstice so obratnice.

RESITEV KRIZALJKE V ŠTEV. 9

Ra ar, Anna, ha ah, ecce, la al, aj ja, li il, en ne, he eh, abba, ro or. — Rahela Lehar.

A NEK D O T E

Velikodušnost

Priljubljeni igralec Ludvik Dessoir je slavil svojo petdesetletnico s precejšnjim bleskom in za bogato obloženo mizo. Račun je bil precej visok, kar je nekoliko pokvarilo razpoloženje. Družbo je rešil iz zadrege gostilničar sam, ki je izjavil svečano:

— Spoštovani gospod Dessoir, dovolite, da vas tudi jaz počastim ob vašem življenjskem jubileju s svojim vinom. Ob enem črtam polovico računa.

— Ta velikodušnost, je nadaljeval igralec še z večjim ognjem, me je presenetila in nočem, da bi stal pred vami osramočen. Zato črtam jaz ostalo polovico!

In Dessoir je svečano raztrgal račun na drobne koške.

Kdo je kralj?

Francoski kralj Henrik IV. (1553—1610) se je nekoč brez spremstva peljal v mesto, kjer so mu pripravili svečan sprejem. Med potjo je dohitel kmeta in ga vprašal, kam gre.

— V mesto, rad bi videl kralja!

— Dobro, pa prisedi, da ne boš kasnil, je dejal kralj in ga povabil na voz.

Ko sta se pripeljala v mesto, je začelo ljudstvo vzklikati.

Kmet si dolgo ni znal pojasniti tega navdušenja, končno pa je vprašal kralja:

— Ali ste kralj vi ali jaz, ali pa so ti ljudje ob pamet?

V tej križaljki je vse latinsko. — Vodoravne vrste, označene z isto rimsko številko, so popolnoma enake. Prvo in zadnjo vrsto si prepisi tako, da vzameš po dve črki od zgoraj, nato še od spodaj. Dobiš jecljajočo vrsto, na videz brez smisla. Če pravilno razložiš zloge, postane heksameter, v katerem Hanibal preti mestu Rimu: Te-

Namestu pečenke

Pesnik Scarron, ki je v Franciji zelo slovel v prvi polovici 17. stoletja, je bil zmerom v denarni stiski. Na srečo je znala to nesrečo njegova žena spretno prikriti s tem, da je vselej, kadar gostom ni imela česa postaviti na mizo, skrbela za dobro zabavo. Ko je bilo nekoč spet več gostov za mizo in je hotela gospa Scarron baš prekiniti zabavo, da bi začeli jesti, je stopil k njej sluga in ji zašepetal v uho:

— Gospa, še zgodbico, danes ni pečenke!

Zgodovinarji

Francoski zgodovinar Pelisson je pisal zgodovino Ludvika XIV. Ko je rokopis predložil kralju in ga je kralj pregledoval, je našel na svoje začudenje, da je Pelisson omenil več njegovih ljubavnih razmerij. Ko je vprašal zgodovinarja, zakaj je bil tako podroben, je menil učenjak:

— Veličanstvo, nekaj človeškega pa mora biti ponekod v vašem življenjepisu, ker nama sicer ne bo verjel prav nihče.

PUST (R. Schneider — izrezanka)